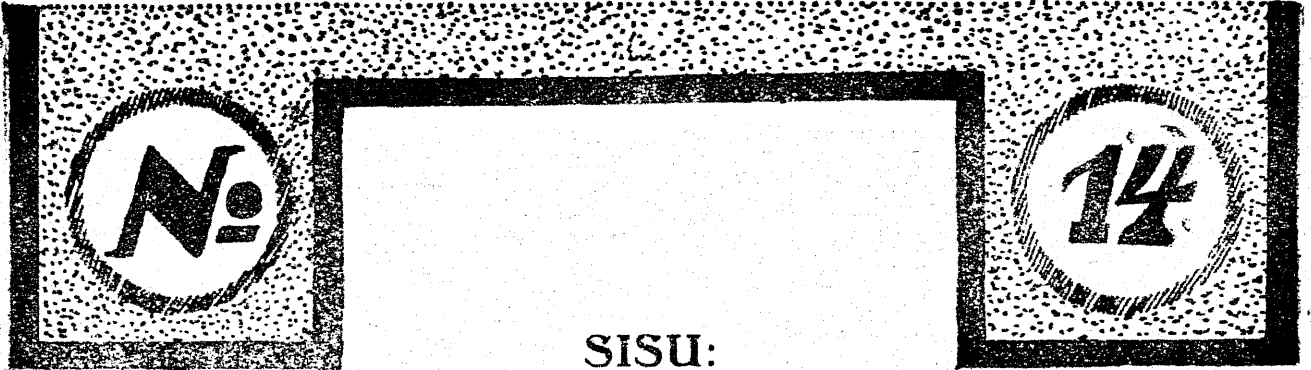

ROMAN

SISU:

- Oevre Richter-Frich: Lutsiferi silm.
Gust. Ad. Beequer: Miserere.
Juhani Aho: Asunikud.
Karl Muraí: Muinasjutt murueide tütest.
Christoph Mickwitz: Naturalistidele.
Hans von Hoffensthal: Piksemees.
Orison Swett Marden: Rahulolemine.
P. Grünfeldt: Lauljate lipulaul.
Marcel Arpad: Musilaste kuningas.
Fedor Sologub: Rõõmus surnu.
Wilhelm Lobsien: Saare õpetaja.

H. Leoke — raamatukauplus ja kirjastusäri

Asut. 1891.

Wiljandis.

Asut. 1891.

Teatri-kirjanduse keskladu

Nimekirjad hinnata!

Address: Leoke — Wiljandi. Kõnetraat 66.

≡ Esitus Tallinna linna ja Harju maakonna jaoks: ≡

K.-ü. „Aireng“ — Tallinn, Niguliste tän. 16. Kõnetraat 12-53.

Kõige wanem ja tõsisem poliitiline ajaleht Eestis

„Postimees“

ilmub ka Võrnu väljaandes, igal äripäeval,
kõige värskemaid uudiseid

tuues päevafüundmuste üle linnas ja maakonnas. Riigi- kui ka omavalitsuse asutuste tegevus leiab alati meie lehe weergudel asjalikku sõelumist, sealjuures võttes artiklites õiglast seisukohti poliitilise momendi valgustamiseks ja hindamiseks. Igal hommikul enne lehe ilnumist saame uuemad teated pealinnast traadi teel.

Tellige kõik „Postimeest“! „Lugege kõik Postimeest“!

O.-ü. Estonia-Film

Iluduse wõistlus

„Ilusaim Eesti naine“

Iluduse wõistlus, mis o.-ü. Estonia-Film selleks korraldab, et Eesti tõulise iluduse tüübi kohta selgusele jõuda, soodsamal korral „filmstaari“, „filmdiiva“ wõi „filmkuninganna“ leida, pakub 100 ilusamale Eesti naisterahwale juhuse näitelinal esinemiseks.

Tingimused:

1) Wõistlusest on õigustatud osa wõtma iga naisterahwas Eesti soost ja kodakondsusest.

2) Iga osawõtja saadab selleks kuni 1. nowembrini 1922 o.-ühis. Estonia-Filmile Tallinnas, Kuninga tänav 1, enesest kaks üleswõtet: üks näopilt, teine üleni.

3) Piltidel olgu tähendatud: ees- ja liignimi, wanadus ja aadress. Pildid saadetagu kinnises ümbrikus märgusõnaga: **Iluduse wõistlus**.

4) Jury, mis koos seisab herradest kunstnikkudest Ants Laipmann, Peet Aren, August Jansen ja o.-ü. Estonia-Filmi juhatuses: hrad Peeter Parikas, Joh. Reinthal, Oskar J. Willandi, walib saadetud piltide kogust 100 näopilti, mille saatjatele o.-ü. Estonia-Filmi juhatus teatab, millal nad tema poolt maksuta filmitakse.

5) Film „100 ilusamat eesti naisterahwast“ demonstreeritakse o.-ü. Estonia-Filmi kinoteatris REKORD kümnes osas, igast osast publikumi häälteenamusega wäljawalitud kahest ilusamast naisterahwast seatakse kokku kahekümne ilusama eesti naisterahwa nimeline film, mille algupärandid auhindade saamiseks lõpulisult ekraanil wõistlewad.

Pildid demonstreeritakse numbrite all, ilma nimeta ja aadressita.

6) Hindamise õiguse omandab publikum kino Rekordi pääsetähe omamisel, missugune selleks eriti templiga: „Iluduse wõistlus“ warustakse ja millele pääsetähe omanik filmis demonstreeritud, temale kõige rohkem meeldinud näopildi numbri üles tähendab ja selle kino foyer's seiswasse pitseeritud walimiskasti wiskab.

7) Jury awab walimiskasti ja määrab auhinnad wastawalt neile, kes kõige rohkem hääli saanud:

I auhinnaks 25.000 Emk., II auhind 10.000 Emk., III auhind 5000 Emk.

Auhinnad maksetakse wälja ühe kuu jooksul pärast wõistluse lõppu.

8) Wõistlusele saadetud pildid tunnistatakse o.-ü. Estonia-Filmi omanduseks.

O.-ü. Estonia-Filmi juhatus, Tallinnas.

Wõrukaela päewaraamat*).

Piibu-onu piipu popsiß,
piiril jalapalli kopsiß,
aga ikka jälle Väti pall
lendab meie õue wuhinal.
Madata seal ka ei saa
wärawawahat Seljamaa.

Samuti on „Wäinämöine“
asi meile alles õine,
udune kui suitsuõie,
mille siße upub piir.
Kuhu see meid wiimaks wiib,
seda teab ainult — Piip!

Kirjanikud leidnud uue niidu,
loonud oma wahel uue liidu,
heldes, et nad i a a woolu kandjad,
aga kes on seal küll tooniandjad:
turul jälle tuhinaaga
Siuru mehed wana laternaga . . .

Ei mul ole ijamaja
ega kodukollet ka:
ühhest uksest teise rändan
waeße iürilisenä.

Küll ma maksan altkäemaksu,
„Päewalehes“ kuulutan,
et ehk nõnda mõne lese
sooja tiirwa alla jaan.

Küll ma luban puid ja raha,
küll ma rändan waheta
ühhest siße, uksest wälja,
aga korterit ei saa!

Kahju, et nii juur ma olen!
Wäiße kirbukesena
lese sooja rinna ääres
wõitfin rahus lebada . . .

Maaliidu poliitika tõi,
et wälja lähed meie wõi,
ja liha, loomad, munad ka —
tõik peawad wälja rändama.
Mis järgi jääb, on ainult wiin,
et sesse upuks meie piin,

sest leiwakõrwafeks meil siin
weel ainult siß ja margariin!

Kord asus Umwelt kantsli peal,
Sahn aga oli all,
nüüd Sahn on jälle kantsli peal
ja Umwelt — see on all!

*) Toimetuse märkus: Meid pani imes-
tama, misjuguße wijadusega hr. Wõrukael meid
oma kaastõõga bombardeeris; ei aidanud siin
kõigewähematti meie poolt pea igapäewiti saa-
detud hoitatamad kirjad. Whwardajime kate-
gooriliselt paberikõrwiga, kuid hr. Wõrukael
naeris meid wälja ja jaatis meile iga päew
puudade kaupa kaastõõd, nii et ükski paberi-
kõrw enam wastu ei löönud; uue, wastawalt
suure kõrwi tellimisel ei oleks aga meie wäi-
kesse eßialgjesse kontoriruumi miski peabe pabe-
rikõrwi mahtunud, liitati, ei olnud Tallinnas
meisterit, kes säärase hiiglatõõga hakkama oleks
jaanud. Kõige hullemaks läks lugu siis, kui
hr. Wõrukael posti niimõrra toormas, et meie
muu — meie arwates, tähtsam — post turba-
walt wiibima hakkas, ja nagu meie järelepäri-
misel selgus — põhjusel, et ei olnud niipalju
kirjakandjaid pealinnas, et kogu hr. Wõrukaela
produktõõniga walmis jaada ja weel muud
tõõd teha. Toimetus, kelle närwoid hr. Wõru-
kaela tõõde lugemise all tuntawalt kannatanud,
ei suutnud enam wastu panna ja algas hr.
Wõrukaelaga wahu üle läbirääkimisi pidama.
Regime lõpuks ainuwõimaliku rahulepingu,
mille järele kindlustasime hr. Wõrukaelale oma
kuulutus küljel iga s numbris
teatud osjaruumi tema päewaraa-
matu märkuste awaldamiseks. Hr.
Wõrukael omapoolt loobub üleliigsest bom-
bardeerimisest ja aitab seega niihästi toimetuse
kui ka wabariigi posti närwoid jälle normaal-
roopasse.

Usume, et meie lugejad meie närwewapus-
towaid üleelamisi õieti hindawad ja sel põhju-
sel meie kofkuleppe loewad ainuwõimalikuks
ning meid wabandawad. **Toimetus.**

Sindmõistatus nr. 14.

Salkfond wareseid lendas aia teiwastele maha. Kui igal teibal istuks üks wares, siis
oleks ühest teibast puudus; istuwad waresed aga kahetaupa iga teiba peale, jääb üks teiwast
wabaks. Palju oli wareseid ja teibaid?

Lahendused tulewad saada allolewal blanketil 15. nowembrini s. a. „Romaani“ talitu-
sele (Tallinn, Niguliste tän. 16); õigete lahenduste saatjate nimed awaldatakse „Romaanis“

Romaan

№ 14

Ilmub igaks 1. ja 15. kuupäevaks.

1922

Lutsiferi film.

Norra kirjaniku Devre Richter-Frid'i romaan.

2

„Kes seal on,“ küsis ta.

„Mine, Brookton“, vastas hääl väljast.

„Sa pead wabandama, et siud effitan, aga minul on sinuga tarwis rääkida.“

„Mõh“, vastas neiu rahulikult, „siis tule tuppa.“

Brookton pani ukse oma taga hoolikalt finni.

„Keegi ei näinud mind“, lohistas ta ja kahtles oma filmi heleda walguise eest käega.

„Alga seiskuford nõuab, et ma sinuga jelle üle veel täna räägin. Wiis meie kõige paremat meest on surinud. Keegi karmitab meie wastu sõjariistu, mida meie ei tunne.“

Jhabella Duncan mõttis rahulikult istet ja pakkus ta oma hilisele külalisele tooli.

„Meie peame furd kõik jurema“, ütles ta ükskõiksest.

Brookton filmittes teda imestades. Siis noogitas ta pead.

„Tõsi“, ütles ta. „Alga me ei taha surra kui rotid lõksus. Meie tahame hammustada. Kes teab, ehk tuleb furd warsti meie kätte.“

9.

„Seltfimehed.“

Järgnes lühike wahaeagu.

Brooktoni halgid, terawad filmad olid omandanud väga wihase ilme. Siis kumardas ta noore neiu poole, kes ta ees istus, käed jüles. Paar sõna lehwisid ta huultel, furid furid neiu külma, tõrjuwat ilmet nähes.

„Lundsid ja Greyburni?“ küsis ta äkki.

Jhabella filmittes teda mõttes.

„Nagu kõiki teisi“, vastas ta. „Ta las- kis enda just enne Pariisi sõitmist siin päewapildiks wõtta. Tegin pildi parajasti wal- mis. Hea pilt.“

Ta tõusis üles, läks taha poole ja tuli pildiga warsti tagasi.

„Kas pole hea?“ küsis ta, kuna ta halli- dest filmadest peaaegu luuraw pilt wälkus.

Brookton filmittes pilti terawasti.

„Jääralik pilt“, ütles ta. „Weel tial enne pole ma niisugust tooni näinud. Wõiks peaaegu ette kuulutada, et see mees jureb. On, nagu oleks furm ta nõuajonteile kirjuta- tud. Rohkaskollane wärw on furma wärw. Terwe pilt on väga kohutaw.“

„Sul on õigus“, ütles Jhabella pikkaniisi. „Alga miks ja küsid, kas ma Greyburni tun- nen?“

Brookton kohitas õlgu.

„Ah, ei tea öieti“, ütles ta. „Sain Prantsusmaalt ühest seltfimehelt teate. Sa tunned ju Parmentierid?“

„Jah.“

„Lema teatas, et Greyburni taskust sinu päewapilt leitud.“

Jhabella heitis temale kiire pilgu.

„Mis? Ujud ja wahest, et mina igale eijemejale wastutulijale oma pildi annan? Mina ei ole niisugune, kes iseennast pildis- tab. See peab olema effitus.“

Brookton hakkas fergemini hingama.

„Seda wõijin juba arwata“, ütles ta. „Pilt oli asjaarmastaja üleswõte. Greyburn tegi jelle wiist minna sinu teadmata. Alga hea see ei ole. Mii wõid asja hulka jattuda. Ralph Burns, see põrgukoer, on asja oma kätte wõtnud ja müüd õstib ta pildi algupä- randit küll terwelt maa.“

„Ja mis tuleks jellest wälja? Mina ei saa ju takistada, et inimesed minu pilti taskus kannawad. Ja keegi ei julge mind jellepä- rast Greyburni furmas kaasjüublasena kaht- lustada... wõi mis sina arwad?“

Brookton ei wastonud kõhe. Ta wahitis

tusajalt oma ette. Mõidagi ta tugevalt, kivi-
kalgilt näol ei ilmutanud meeleliigutust, väl-
jaerutatud ebaloomulikuult laialiaetud nina-
sõrmed.

„Nabella“, ütles ta kõhiseva häälega,
„meie peame endid waenlase vastu kaitsma.
Tema luurab meid üsna ligidal. Waremalt
olime meie need, kes kodanikkude elu ja wa-
randust ähvardasid. Meie olime hirmuks
läänelinnaojale. Nüüd tuleb meile enestele ko-
ledus kallale. Selle juures pole tarwis ka-
helda. Wiis meie seltsimeest, kes tähtsahelt
mõista jurmale tardusid, nõuavad kätte-
maksmist ja veel kord kättemaksmist...
Kunne nüüd, Nabella, meie peame olema
targaad ja ettevaatlikud. Muidu saame in-
imestele naeruks. Sest kas see ei ole naeru-
väärne, et meid meie oma sõjariistadega ära
wõib wõita? Homme, wõib olla, on kord ju-
ba minu käes...“

„Arwad?“ küsis Nabella toonil, mis
Brooktoni tundis üles waatama.

„Muid on niisugune tunne“, ütles ta.
„Aga ja küsid nii imelikult. Tead ja mõidagi
wõi on sul aindust...?“

„Mis ma peaksin teadma?“ wastas neiu
põigates. „Ma ei tunne peale meie ringkon-
na kedagi — olen ju ainult päewapiltiit
Keningtonis.“

Brookton kummardas ette poole, tegi liigu-
tuse, nagu oleks ta tahtnud neiu kätest finni
wõtta, walitjes aga oma üle.

„Peaksin ma juurema“, ütles ta, „kas ole-
sid ja siis kurb?“

Noor daam tema wastu oli äkki liiguta-
tud. Mõrk puna lagunes ta marmormalgele
näole. Ta filmad aga jäid jahedaks ja ra-
hulikuks.

Brookton märkas neiu meeleliigutust, ja
nagu kõik edewad mehed arwas seda oma
kasuks.

„Olen ma sulle natuke armas?“ jättas ta
tungiwalt. „Kas wõiksid näituseks selle pea-
le mõelda, et mulle naiseks tuleksid?“

Nabella kargas pisti, nagu oleks teda
wedru üles wisanud.

„Ei.“ Ja weel kord ei!“ ütles ta karedas-
ti ja lõikawalt. „Eiis tundis ta enda rahule.
„Mina ei ole üks neist, kes naiseks wõetakse.
Olen kodanik Diana sõjamäes. Mõin ai-
nult ühe seltsilisega abielus olla.“

„Ja see oleks?“ küsis Brookton põne-
walt.

„Wiha“, ütles neiu pilkawat. „Ja te-
maga on mul ka laps; selle nimi on kätte-
maksmine...“ „Nah, wiha ja kättemaks —
need on minu ainsad omakesed maailmas.
Kõik teised on furnud — juba ammu...“ Aga

ärme harutame oma eritundeid“, jättas ta
jälle rahulikult. „Kuna me nii head sõbrad
oleme, sooviksin sind päewapildiks wõtta. On
sul mõidagi selle wastu?“

Brooktoni pea oli nurus, muidu oleks ta
neiu filmas kalli ilmet näinud. Nii nägi
välja Circe, kui Odysseusi mehed sigadeks
muutis.

„Ei“, wastas Brookton tusajalt.

„Tahaksin oma uut walgust proovida“,
jättas Nabella. „See saamutab häid taga-
järgi.“

10.

Lutsiferi film.

Brookton waatas kella.

„Heameelega“, ütles ta. „Aga ma pidin
sini G-müüntonis ühe leffimehega kokku saa-
ma. Tema ootab mind juba ükste aega.
Kuid läbirääkimine ei kesta kawa. Kui poole
tunnia walmis saan, olen heameelega wal-
mis sinu sooni täitma.“

Nabella oli wõlut peetunud.

„Aga mitte hiljem“, ütles ta. „Olen wä-
sinud ja tahaksin wana magama heita.“

Brookton wõttis oma asjad ja ruttas
välja.

Tusajalt waatas Nabella temale järele.

„Ta siipleb minu wõrgus ja ei pääse oma
jaatuse käest“, ütles ta.

Eiis wõttis ta walge mantli jälle seljast
ära ja ajas endale pika gummirimantli selga.
Pähe tõmbas ta gummi foti, mis ta terve
näo finni kattis, ainult filmi wabaks jättes.
Kuid need olid kaitsitud wäga tugewate
opaalkarwaliste prillidega.

Wäikse wõtmega awas ta ühe uffe, mis
eesriide taha peidetud. Ta astus ühte wäik-
sesse tuppa, mida ainus punane lamp wal-
gustas. See oli wäike laboratoorium palju-
de füüsiliste instrumendidega.

Noor daam pani kättema diiramomafina.
See juures ja lusikes, kuni toon peeneks,
lauwalaks wilehääleks muutus.

Laual kesis tuba seisis reflektor, mille
põhjast lappispeesuurune klaaskuul välja
paistis. Nabella terve tähepanu näis ole-
wat pöördud sellele klaaskuulile, mis kahwa-
tanud punakas walguses tuhnikult helkis.

Ükki omandas ta wärwi. Paistis, nagu
oleks kuuli sees ainus päiksepeen kiir kaswa-
nud. See oli sinikas ja lõikaw-teraw nagu
Doleedo mõõgatera. Aga lähemal pilgul läks
kiire wärwioletiks ja imeuduseks. Nagu
oleks tuli auranud. Aga ainult mõne se-
kund. Siis kargas ilma mingisuguse üle-
minekuta reflektorist välja tugev, lai wal-

gustkir. See täitis terve toa oma helgiga ja oli kiirgavroheline nagu vana vass.

Midagi kohutamat ja õudset peitus selles tugewas, fanges, kihwtises wärwis. Ja kõige õudsem oli, et klaaskul ise püüratud oli kahelst piimwalgest äärest, mille wahelt roheline walgus karmetult tuppja wahtis nagu mõne õõsise rööwlooma filmamuna.

Ta sarnanes suurele punais filmale. Ja ta ilmel oli isäralik, omapärane iseloom. Hirmhasti ähwardaw ja furi oli ta kõiges omas särawas helgis.

On inimesi, kes tugewaid wärwe ei salli, kes nende wastu tumetavad minimetatud idiofüintraastat. Niisugused inimesed oleksid haigeks jäänud, kui nad seda õudset, kohutawat, kontlikku rohelist oleksid näinud, mis hiiglastinast välja hoowas. Ja kõige imeikum selle juures oli see, et film näis elawat. Ta wahetas ilmet, ford ähwardas, ford oli tige, täis pilget, ford täis lättemakujawu. Nii kirgas ta Dante põrgu kõige kõrwalilimatest kohtadest. Nah — see wõis olla mõne langenuid ingli pill — suure Lutsiferi film, hirmus, õudne, kohutaw furi.

Uga keset seda rohelist põrgut seisis Jabella Duncan sirgesti, liikumatult. Ta sarnanes omas pifas mankhis ja kottmüüsi ühele neist kessaja munkadest, kes salamahti suure müsteeriumi tumedaid müsteeriaid uskusid.

Siis karras ta ohates woolu kinni, ja film omandas äkki wäsiuu, jumetu ilme. Walaed ääred kadusid ja nende asemele astus wioletitoon, mis pikkamisi sügawaks punakas-kollaseks warjus luitus. Wiimaks jäi walitse ainult weel wäike leef alles. Siis kustus seegi.

Kõige suurema ettevaatusega wõttis isäralik päewapiltinif reflektori ja kandis ta seina juure, kus ta wäike ukse awas. Selle taga seiswasse ruumi kinnitas ta haruldase apparaadi, nii et ta kiired wõisid walaustada püüratud poodiumi, mille peal ta harilikult inimesi üles wõttis.

Siis läks ta toa tagaseina ja awas wäike kapi. Rahklemata ei kartnud ta midagi. Seft kapist wahtis talle wastu wiis õudset nagu. Rahwatu roheline helf seisus nende wiie mehe peal, kes talle tordumul silmil näffu waatafid. Naagu oleksid päewapiltidid mosworisise kastetud, nii nägid nad wälja, aga näojooned mõjusid ühtlasi wäga elawalt. Nad paitsid põlewat minajugules rohekaskollases tules. Nende wiktide hulgas oli ka Grehnburni pilt, mis Brooktoni peale nii õudse mulje awaldanud.

Oleks see suur furjategija seda wäikest galeriid näinud, ta meel oleks weel õudsem olnud. Seft need wiis, kel kõigil jurmanägu ees, olidki need, kelle saladuslik surm politsei ja õpetlasteilmna tähelpanu olid äratanud. Need olid Leighton, Murgrave, Grehburn ja teised, kes äkki ja ootamatult igawikku warisenud — ilma et ükski arst selgeks suutis teha, mis nende kõine surmapõhjus oli.

Nähtawasti teadis Jabella sellest enam kui keegi teine. Ja ta ei olnud nähtawasti sentimentaalne. Ta nautis nende rohekaskollaste nägude nähtust, ja kui ta kapi jälle kinni pani, siis naeris ta oma gummimüüsi warjus. See oli naer, mis näis tulewat kõige sügawamast põrgust wõi mõne hullumaja kongist.

Siis ajas ta enda sirgeks, wabastas enda gummimantlit ja ootas rahulikult Brooktoni taqasitulekut.

Nii läks mööda tund, läks kaksti.

Kuid Charles Brookton pidi sel õhtul üleswõtmata jääma. Ja see päästis, wõib olla, ta elu.

11.

Wäike ifand.

Brookton kohtas mehe, keda ta otfis, wäikeses kohwikus, mis Jabella Duncani korteri lähedal seisis.

Noh — mees ei ole wahest õige tähendus wäikele mehikesele, kes, sigarett juus, Brooktonile üle tammelaua pead noogutas. Gäftifriiseeritud noormees, ilus kui habemeajaja Adonis, midagi wäsinut, wõrgutawat filmades.

Tema nimi oli Maks. Kas see tema eeswõi taganimi oli, ei teadnud keegi. Sedagi, mis ta tegi, ei teadnud keegi. Tema peategeuus oli tänawatel ja kohwikutes kolada ja sigaretti suitsetada. Tal olid peened harjumused, sel Maksil, ja seljas kandis ta plekkideta, kolmuta riideid.

Ja ometi oli tal üks haruldane omadus, sel huffaläänud noorel. Kena kehaga poissil. Tal oli haruldane hea mälu ja ta tundis inimesi kõigist leikskonna kihtidest. Ta oli nagu rändaw lefikon. Uga ta oli provokaator ja ei tarwitunud oma andeid õigal wiisil. Kuid ta elas nägemisest ja kuulmisest ja tarwitas oma igapäewaseid kogemusi wäga toredal fujul. Ta nõudis raha kõige eest, mis wälja nuuskis, ja elas oma ettevaatamatta kaasimmesse ettevaatamatta teadest muretult.

Peale liigafajuwõtjate äri sellest ärist wiletamak ei ole. Uga wasfotud puutufid koku. Seft Maks oli noores eas suurte ülesannete jaoks määratud. Maailmasõda ja re-

wolutsioon olid ta aga ära pühkinud, kui ta, kui ühe walitsewa würsti teine poeg, neljateistkümnne aastajast ühe polgu ülem oli olnud.

Nüüd polguillemat enam ei olnud, ja würstid olid raskusejõu seadust mööda proletaarlasteks langenud.

Nii rändas noor Maks ümber oma juuresoo jälistega ja wäga hea kaswatuslega.

Brookton pidas temast juurt lugu. Tööpoolest ei olnud Maks kurjategijate keskel kuigi suur mees. Tšegi taskuvarguse ajal ei olnud ta midagi filmatorikawat teha suutnud.

Uga hea murjukoer oli ta. Ja nagu kõik huffalainud mehed ja naised juur sigarettide julkijetaja. Kuud ühna, et see ta peent nina oleks nõrgendanud.

Maks tuli praegu Pariisist, kuhu ta oli jaadetud Ralph Burnsi jälgima.

Nüüd andis ta aru läbi nina kõmawal toonil, mis ennesõjast ohwitseri meele tuletas.

Noh — Burns ei olnud midagi leidnud. Wähemalt esiotja. Ja ta oli esimestel päewadel õige pahas tujus olnud. Oli kõik kohad läbi nuujunud, ühna et vähematki jälge oleks leidnud. Maks mööndas ka, et asi peaaegu lootujeta olla. Ja lastis läbi paista, et poliitsei õnnelik oli hurmajuhumuste pärast, mis elufutitjeste kurjategijate ringkonnas juhtunud.

Siin peatas ta ja pani oma sigareti põlema.

„Uga“, jattas ta siis rahulikult, „mul on julle üks teine uudis. Kas tead, kelle seltsis ma üle kaanaki sõitsin?“

„Ei“, ütles Brookton ükskõikselt.

„Noh, mehe seltsis, kes sind tohiks huwitada.“

Brookton kehitas õlgu.

„Leidub nimelt wähe mehi, kes mind huwitawad“, ütles ta ärewalt. „Uga räägi!“

Maks filmitjes oma sigareti otja. Siis tõmbas ta juitju suhu, puhus seda jällegi wälja ja filmitjes juitju rõngaid. Siis ütles ta:

„See oli doktor Jonas Tjeld.“

Brookton lohkus kergesti.

„Siis käib see jälle ringi“, ütles ta. „Arwatawasti Burnsiiga koos?“

Maks noogutas pead.

Brookton wahtis tufaselt oma ette. Siis naeratas ta kawatlasti.

„Sealtpoolt ei ole meil iseford midagi karta. Wahest leiame selle neetud doktori poolt veel koetust. Asi jettab nüüd pea peal. Meie oleme nüüd need, kes endid kurjategi-

jate wastu peame kartsima. Meie peafinne poliitsei omale appi kutsuma — ahahah!“

Maks wahtis imestades üles. Sest Brooktoni naer oli wäga kare ja õnes.

„Kas ei oleks mõeldaw“, algas Maks ja pani ühe jala teise peale, „et see doktor Tjeldil meie sõprade surmaga tegemist on? Tema olla ju esimehe järgu anarhistideõgija.“

Brookton kehitas kergesti õlgu.

„Sina ei tunne nähtawasti leda meest“, ütles ta. „Dr. Tjeld on kardetaw waenlane. Tema ei ole ei defektiw ega seljataga tapja. Uuwan, tema jebab ennast asjadesse sellepärast, et ta jelle leiab olewat huwitawa. Siin märkused lubawad jeda aimata.“

Noormees noogutas pead.

„Mina tema käpi ei soowi“, ütles ta lõdisedes.

„Seda ei soowi paljud“, ütles Brookton ja waatas kella. „Tuline tuhat, pean rututama. Tjabella Duncan ootab mind.“

Ta tõusis üles, aga Maks jäi rahulikult istuma.

„Ah nii, Tjabella Duncan!“ ütles ta laialt. „Mul on julle temast midagi jutustada. Ujun, see huwitab sind. Pead oma kilauskäigu edasi liikama. Tjabella wõib oodata. On pikk ja põnew lugu. Kuud esiti pean midagi jooma. Kui siin augus onneta korralikku wiinagi oleks!“

Brookton korthutas kulme, istus aga jälle toolile.

„Noh?“ küsis ta.

Ja Maks jutustas. Terwe pakf sigarete oli juitjuks muutunud, enne kui ta walmis sai.

12.

Tume lugu.

Kui Brookton tõusis, oli enam kui tund mööda läinud. Ja tal ei paistnud nüüdki ruttu olewat. Ta kalkite, terawale näole oli nüüd iseeraltik nuriselne tekkinud, ärkaw kahklus, käärim wihha — nagu bulldoggel, kes dieti ei tea, kas hammustamiseks paras aeg on wõi mitte.

Ta pööras oma inimesejõõjafilmas wäikese Matkile.

„Oled ja jelle peale kindel?“ küsis ta temalt peaaegu ähwardawalt.

Noormees waatas temast pool kaastundlikult mööda.

„Mina ei effi miugustes asjades iial“, wastas ta ükskõiksel näol. „Ja pealegi toetab mind mu terawates tähelepanekutes meel üks tegur. Nimelt see, et mina, kõigi teie wastandina, Tjabella Duncani ei armasta.“

„Lollus“, pomises Brookton.

„Ja sina armastad teda veel kõige enam“, jatkas noormees halastamatult. „Jah — ma usun, sul oleks lusti jeda sfinksi enesele naifeksi võtta.“

Brookton vahtis mujale. See pagana poisjs oli dieti näinud. Sest maewalt veel tunni aja eest oli ta oma siidame külma amatsooni jalgade ette pannud.

„Kes ta siis dieti on?“ küsis ta põikawalt.

„Ka jellest mõiksin sulle pikad lood jutustada“, wastas Maks ja tõusis laisalt üles. „Aga ma arwan paremaks seni waitida, kuni asja paremini tunnen.“

Brooktoni kulmud läksid sirva. Mõnduse- tus ja kahtlus, mis ta kahtmist wiimase poole tunni sees hahwanud, olid äkki kadunud. Müüid oli ta jälle walitseja, kes sõna- kuulmisi ja allahetmisi nõudis.

„See on wäga tõsine asi“, ütles ta sun- nitud wahuga. „Katjun ta läbi ja umustan lealjumees ihelikut tunded täiksa. Sellejuu- res ole kindel. Aga ma nõuan ka, et sinagi kaarte näitad. Mina ei lepi tähendustega ja põiklemistega. Sina oled pagana poisjs, Maks, jeda ma tean. Aga sa wiikad naifi. Mõnikord usun, et sa Sjabella Duncani ja tema kaswawa mõju peale kade oled.“

Maks naeris, aga see ei olnud õige naer.

„Sa ujud siis, et sulle lõksu üles sean?“

„Jah — teadwalt wõi teadwusetalt. Int- rigandiwerd ei ole sa eneses iial taltjutada suutnud. Sellega oled sa siindinud. Sinu isa oli tubli diplomaat, waldas. Aga waata ette, poisjike. Meie ei laje endid wäikestel si- gariisõjatel minapidi wedada! . . . Ja ijegi kui see õige oleks, mis Sjabella Duncanist jutus- taksid, mis tont see tõendab? Kas ei ole meie kõikide käd werega määritud? Mis tead sina Lewini ja Sjabella wahekorvast? Kes teab, wahest tülitas Lewin teda. Sellepeale oli ta meister. Sest naiste wastu oli ta eht koer!“

„Aga ta oli meie selfimees“, waidles Maks talttalt. Ta ilkoolew seijas oli äkki ka- dunud.

„Seda küll“, ütles Brookton. „Sial ei ole ühegi teise inimese surm minu peale nii mõjunud. Aga sellegipärast. Lewin tegi neiuile arwatamasti toore ettepaneku — wõi katjus teda wägistada. Miijugusel puhul ei mõiks sugugi inestada, kui . . .“

Maks oli järsku üles tõusnud.

„See on lollus“, hüüdis ta ägedasti.

„Jonas Lewin oli tema käes kui laps. Ta oli meie hulgaft küll kõige werekauulijem, aga ka kõige nõrgem. Sjabella mõis temaga teha, mis tahtis . . . Soia emmast, Brookton, et findki ford ei leita mõnelt Londoni sillalt, oda siidames — nagu Lewingi“.

Brookton põrnittes tulajelt oma ette.

„Aga mispäraft pidi ta tema tapma? Peab ju olema põhjus. Si pisteta inimesi ju löbu päraft fihwitatud oaga furnuks!“

Maks hakkas pilkawalt naerma ja kohenda- das figarijuppi.

„Sina oled pime, Charles“, ütles ta kaas- tundlikult. „Sa pöed armastuse kaetöbe. Oleks ju mõeldaw, et Sjabellal midagi oleks tätte maksta. Peaksid enam jelle noore daami eraelu nuujutama, enne kui lähed ja teda armastama hakkad. Kas oleks see, näi- tujeks, mõimatu, et ta nuuskur on?“

„Seda ta ei ole“.

„Ei, ka mina usun jeda. Aga ta on veel pahem kui nuuskur. Ta on wiikaw naine. Ja jeda wiikab ta kõige enam? Noh, meid, oma jelttimehi“.

„Sa ujud nähtawasti ka, et tema meie miis jelttimeest Pariisjs ära tappis? küsis Brookton pilkawalt.

Maks nokutas pead.

„Selle peale olen tihti pidanud mõtlema“, ütles ta ja waatas Brooktonile otsekohe silma. „Aga ma ei oska jeda kõike kokku rii- mida. Muu seas on ju kindel, et ta seekord Londonis wiibis“.

„Sa räägid nagu narr“, jeletas Brook- ton tõrjudes. „Aga sa rääkisid midagi kätte- makjust. Mis peaks Sjabella Duncanil kätte maksta olema?“

„Ma ei tahaks jeda dieti öelda“, wastas Maks, „sest ma ei ole jelles veel üsna kindel. Kuid tema ija mõiks ehk meile jellest midagi jutustada. Tema elab siin ligidal. Ta on wana mees, pime, ilma ninata ja kõrwadeta. Usun, ta on mulle kaugelt sugulane. Oli ford suurwürst. Kommunistid said ta ford kätte ja raiusid tal kehaliikmed maha. Ja kas tead, kes nende raiujate ninamees oli? . . . Sa aimad jeda, nagu näen. See oli seejama Jonas Lewin, kellele, ühel hõl ühel Londoni sillal fihwitatud oda ribide wahela torgati, kuna ta Sjabella Duncani jeltjis wiibis, kes suurwürsti ainus tütar, Sorbon- ne ülikooli imelaps, Kensingtoni pärawapilt- ni ja Charles Brooktoni armastatud neiu on. Ja kui sa jeda ei usu, siis mine tema juure ja wi talle terwiseid onupojalt Mak- silt, kes teda kõige parema meelega põrgus näeks“.

13.

Päewapilt.

Aga Sjabella Duncan ootas ilmaaegu. Ilma kärsituseta ja wiwata.

Kui kolm tundi mööda läinud, wõttis ta enda pikkamisi riidest lahti ja läks oma wä-

ga lihtsalt sissejeatud magamistuppa. Ta jäi natuke ajaks woodiäärle istuma ja silmitse oma imeilusaid jalgu. Aga mitte edava endarahulolemise jaoks. Ta viibis hoopis teises maailmas — juurtes, walgustatud jaalides, mis läikivatest mündritest ja wäärtiwidest järejäd. Kuid ainult ühe seakwiibina inimeje peale mõtles ta — terna kindralimundrit kandwa ohwitjeri peale, kel armas, selge nägu. Ja see oli tema ija.

Ah — ta oli pidanud kannatama oma kõrge joo pärast. Rewolutsioon oli temalt kõik riinunud — perefonta, rikkuse, kenaduse ja meeled. Werejanulikud inimesed olid ta lõiganud tükkideks ja kõik need tügid laiali pildunud. Ja need tügid ei tohtinud jurragi. Kui oluford pijut rahulikumaks jäi, tuli üks mustas riides daam ja wiis mehe kurnwad jäänused wäljamaale.

Wiisugune on rewolutsioon, kõige segasem, kõige inimesewaanulikum poliitiline jännoomen, mis üleüldse on olemas. Teda ülistatakse kui midagi, mis wabadusega ühe mütsi all seisab. Aga wabadusele ei jõuta sellega, et juur hull sõnu wälja sülitatakse ja ojadena werd walatakse. Rewolutsioon on harilikult inimesoo juures pudelis peituwa pärmitung pudeli siju segada — ta on kõige jole-dama fanatismi kole rongatija, mis masšid üles kihutab ja kõige parema, headest inimlik-fudest instinktudest tehtud weini rikki ajab.

Ja mis tähendab poliitiline wabadus individuaalse wabaduse kõrwal? Häda sellele, kes inimese käed wabaduse nimel seob!

Kas mõtles Njabella Duncan Kenjingtonis jell õhtul kõigi nende asjade üle järele? Wõi ärkas ta jüdames kahtlus jelle üle, kas hirmus tee, mis ta täie teadwusega walunud, ta õige tee oli?

Wahest põles ta joontes kange igatjus elada nagu teised naised elawad ja käre naiselikkude instinktide järele, mille himu kättemakstu ja teaduse järele ta ilusjas kehas peaaegu olid ära häwitanud. Kes teab?

Ta kustutas tule ja läks woodisse. Aga uni ei tulnud. Midagi sõjistas ta jüdames — wõi olla hämardaw igatjus wõi kaswaw hirm. Ta arwas äkki nägewat Brooktoni külmil, kalte filmil, mis temalt aru pärjised.

Ta tõusis istukile ja kuulatas. Kaugelt kuulis ta wiimse trammi kõlminat, muidu oli kõik wait.

Lusase liigutusega pööras ta teisele küljele ja katkus uinuda. Aga mõtted tulid ja läksid, ja ta jüda põksus nii ijeäralikult. Kas laulis kewade ta noores rinnas? Weel ilal ei olnud ta jeda nii tunnud. See oli punane veri, mis ta joontest läbi ruttas — elu jõgi,

mis jüdamesje hoowas, jaadetud inimlikkudest tunnetest. Ja ärkas unenäos nägi ta oma ees oma noorust, nägi, mil ta meel walgujes ja hiilgujes elas, hellitatud ja austatud noortest meestest.

Siis tuli jõda. See nõudis kõik. Wiskas lossid waremetses ja wanad walitsejad walgu-sid laiali kui warjud.

Äkitsest kohmetas ta. Wiingijugune nõrk rabin puutus talle kõrwa. Nagu oleks koer utse taga krabistanud.

Küüd kuulis ta jeda juba selgemini. Nagu oleks klaasi lõigatud, ja see tuli ateljeest.

Ettevaatlikult tõusis neiu üles. Umbruses walitjes pimedus, kuid ta ei kartnud. Tawateji lükkas ta ateljee utse lahti ja piilus sinna jisse.

Algujes ei näinud ta midagi. Aga kui ta pimedusega harjus, nägi ta inimest, kes klaaskatusel lammas ja läbi augu sealt käre jisse pistis, et wõt atent üles tõsta. Njabella märkas ta kiilmast tuulest, et murdwatas enesele oli ojanud teed leida. Silmapilgu pidas ta aru. Siis kadus ta ühe madala, peaaegu nägematu utse kaudu oma laboratooriumisje, kus ta juure reflektori kõrwale ajus, mis läbi waateangu ateljeesse näitatas.

Sinna jäi ta rahulikult seisma ja ootas, mis lünnib.

Murdwargal näis aega oawat. Ta lammas katusel ja kuulatas. Aga kui ta midagi ei kuulnud, pistis ta jalad katuseanku. Nähtawasti oli tal nõör taajas, jett juba lähemal filmapilgul seisis ta pörandal.

Kuid sinna jäi ta juurdunult seisma. Kajas kange, jufijew kohn. Suur, kahwatanud film wahtis murdwargale kahwatanud nätku. Ja film juurdus ja huurdus, wahetas wärwi, ja wägewasti leekiw, sügawroheline walgustiir mäsšis wäike mehe enesesse ja ronis ta riietesse ning nahasjegi.

Nagu kwiistanult seisis wäike mees. Mitte nii waga ehmatusest. Waid see hirmus film hüpnotiiseeris teda. Ta filmamunad näisid koobastesje tarduwat, kuna roheliised kiired ta terwet keha wärwitsid.

See kestis ainult mõne sekundi. Siis kustus film ja elektrivalgus jõi järema.

Njabella astus ateljeesse. Tal oli alles öölärk seljas.

„Nii, Teie olete see, Waks“, ütles ta rahulikult. „Kas tahate ennast nii hilja õhtul weel lasta pildistada? . . . Palun, istuge. Teie taga laual seisawad figaretid. Ja kas tohin Teile midagi pakkuda? . . . Klaasi portweini? . . . Wõi pijut jäänwett?“

14.

Maks langenud ingliti.

Noormees toibus pikkajasti kohmetujust. Ta ei olnud niisugune, kes ennast lastis hirmutada. Kuid ta ei mõinud talata, et jee lugu ta närvid oli pingule tõmmanud. Ja siis jee neetud walgus, mille roheline otsetui nahasse küündis, ja hirmus film, mis mõne sekundi kohutawasse pimedusse wahtinud. Maks wõttis filmanähtawalt wabijewail jor-mil figareti.

„Teie olete väga lahke“, ütles ta.

Habella naeris.

„Arwate, Maks? Mis Te siin otsite? Tahate mind kaasa wiia? . . . See ei käiks Teie iseloomuga kokku“.

Suits toibutas Maksi. Ta kobas taskut — jah, revolver oli seal. Tema oli ikkagi jeejutorra peremees — pealegi jelle poolpalja daami wastas.

„Armas Habella“, ütles ta luurates, „wõiksin Teile ju jutustada, et jee mõne kihil-weo wõi mõne teije põhjuse pärast jündis. Aga Teie olete jelle uskumijeks liig arukas. Sellepärast ütlen tõtt: tulin siia, et Jonas Lewini tapmise asjus jälgi leida, mis jeketust wõiksid anda“.

Maks oli need sõnad paatostlikult ütelnud. Aga kui ta uskus, et jellega Habella Duncan peale mõju awaldab, siis ta effis. Meiu hallsinitad filmad olid, wõib olla, pisut terawamaks muutunud, kuid ta juu ümber mängis naeratus.

„Teie põikate tõest imelikul wiisil kõrwal“, ütles ta. „Lulete õõjel siia, lõikate mu katuseriinud katki, et midagi teada saada, mida Teie juba ette arwate kindlasti teadwat. Mina tapjin Jonas Lewini kui wastikfu kärnkonna, kes ta oli. See jündis kahe aastae eest. Mul olid temaga eraarwed õiendada. Aga mis siis edasi? . . . Kas tahate mind üles anda?“

Maks naeratas wastutulelikult.

„Politseile, arwate? Ei. Kuid tal on, wõib olla, sõpru, kes heameelega jeda näha soowiksid, kes talle oda jüdamesse torakas. Ja ma usun, need ei heidaks isegi naisterahwa peale armu“.

„Teie ahwardate mind?“

„Minult hoiatan“.

„Ja nõuate jelle eest?“

Maks kummardas tema poole.

„Mul poleks midagi jelle wastu, kui Inglismaalt lahkusite. Lülitate siin mind ja teisi. Mina Leid ei usalda. Ütelge mulle, kas andsite Greyburnile ja teistele pärast mõ-

juwat kihwti, enne kui need Londonist lahkusid“.

Habella silmitjes noortmeest filmapilgu terawasti ja ta näole ilmus teatud imetus.

„Mina ei ole kihwtijegaja“, ütles ta üks kõitjelt. Madam Brinwillier' kunst ei humitamind. Olen ainult päewapiltinait. Nagu wabest märkajite, tegin Teist natukesse aja eest päewapildi. Loodan, et jee õnnestas“.

Wäite Maks tundis õudu.

„Bean tunnistama, et meister olete kõigi asjade toimetusel. Ei wõi ka talata, et Teil õudjete helemuste wastu meel on. Aga mind Teie ei ehmata“.

Habella najatas toolioele ja ta kaunis kehajuju tuli läbi õhufesse riide nähtawale.

Maks silmitjes teda filmapilgu, siis kehitas ta ükskõitjelt õlgu.

„Soowiksin teada, kas Jonas Lewin Leid wägistada fattjus?“ küsis ta.

Habella kähwas sirgekse. Seejiv puna ilmus ta näole ja ta filmad pildujid wälte.

„Ja jeda julgete ütelda?“ hüüdis ta. „Teie koll pois!“

Aga siis toibus ta jälle ja naeris. Kuid jee naer ei tulnud tal jüdamest. Ta wiha oli Maksile enam meeldinud kui ta naer.

„Mis jellest siis ka õieti ongi, mis ütlete“, jattas neru. „Õõnad tarduwad Teil warsti juhu. Küll näete — homme pärast lõunat kell wiis on Teil wõimalus oma sõpra Jonas Lewini näha“.

Maks silmitjes teda tardunult. Ta filmad olid saanud rahutult wabijewa ilme.

„Teie ahwardate mind jälle“, ütles ta kähijel hääl. „Ja kui mina Leidki ahwardafin? Teie olete minu wõimujes, Habella Duncan. Mul on revolver käes ja mul oleks lusti näha, kumb meist enne Jonas Lewini ees seisab — Teie wõi mina. Ja asi ongi ni, et ma jeda julgesti wõiksin teha. Teie olete siin üksi. Keegi ei näinud mind siia tulles. Keegi ei näe ka, kui lähen. Londoni politseil puundub isjeralik nina. Ja jeltimõhed kaitjefid mind, kui kuulejid, et ma Jonas Lewini eest kätte maksin. Usun tõesti, jee tajuks enda ära. Minult üks asi hoiab mind tagasi. Nimelt meie jugulus. Oleme pärit ühest juurest. Ja kui ma teid ei tapa, siis jellepärast, et Teie ja minu joontes Romanowite weri woolab“.

Habella tõusis üles.

„Meie raiskame oma aega lobaga“, ütles ta tõrjudes. „Teil on küllalt põhjust mind maha lasta. Kuid Teie ei sobi kiritõõteenistuse jämedama wiisi tarmis. Ühhdalt: olete wilets kurjategija. Wilets taskuwaras, wilets

mõrtsukas. Aga Teie ole hea genealoog, ka wal nuuskur, ojarw promootaator. Kuid, mis on Teil sellest kõigest nüüd kasu? Kas ei märka Teie ju isegi, et igawikule juba filma waatate. On kirjutatud, kes Jehooawat näeb, sureb. Teie nägite Rutšiferi filma. Ja see suretab. Wäga wõimalik, et see neile, wõimuparadiisist väljalükatutele, ka kõige parem on".

Maks ei wästanud. Ta oli wäsinud, nagu halbunud.

"Glage hästi", ütles ta waitjelt. "Kas lajete mu wälja?"

Ja ta pani rewolvri lauale.

15.

Saatusse hammaste all.

"Msi läheb igawaks", pomises Jonas Sjeld oma ette, kui Sohos ühes billardi jaalis istus ja meelepahas juba teise napsu wõttis.

Wiimaks ometi oli ta kätte jattunud asi, mida nii paks udu ümbritses, et ainustki walgujetäppi näha ei olnud. Ja ometi tähendasid paljud märgid sellele, et nende wiie surmajuhumise taga furtöö peitus. Aga kel wõis huwi olla just neid mehi tabada, kelle käed werised olid? Nähtawasti walitjes rahwawahelises liigas selle üle suur segadus.

Burns wähtis tufajelt oma ette ja urises oma juure porteriklaasi ees.

"See on esimene juhtumine minu praktikas," ütles ta ärewalt, "et asja juure juhtusin, kus kurtöö kurjategijate wastu peitub. Näib, et asjad wiimasel ajal õige keerulisteks on muutunud".

Sjeld filmitjes jöpra imestades.

"Kõhulõikaja Jacti ajal, kes lord siin Londonis awalikkude naisterahwaste keskel liikus", algas ta, "uskus politsei, et tal tegemist on wainuhaigega, kel ebaloomulikud kalduwused. Otsiti mehi, kes hullumajast lahunud, aga üks asi unustati selle juures ära".

"Mimelt?"

"Noh, kättemaksjutung, kõige esialgsem inimlikkudest tunnetest. Jact oli kättemaksja. See on selge. Ja meilgi on siin niisuguse inimesega tegemist. See inimene liigub sündikalitlike mõrtsukate keskel ja on nende usaldusealune. See piirab meie uurimist. Ujun, et sugugi raske ei ole salabusslikku mõrtsukat leida. Raskus algab alles siis, kui selgusele jõuame, kuidas need mehed tapeti. Kõsimus on: kas leidub liiga liikmete hulgas meest, kel oma endise elu ja sündimise põhjal põhjust on bolshewismi jäätistele

fätte maksta? Sina tunnend neid — mõtle furd kõijelt järele!"

Burns raputas pead.

Samal filmapilgul awanes üks ja tuppaa astus üks noormees. See oli Maks. Ta ei waadanud oma ümber, waid istus esimese ettejuhtuwa laua juure. Ta ei olnud mitte korralik nagu muidu; riided olid tal kortsus, kaelus must, saapad puhastamata. Ta nägi wälja nagu mees, kes õõjel pummeldanud, ja nõudis imelikult kähjewaal häälel wiina.

Burns oli sirgeks kähwanud. Siis pööris ta Sjeldi poole.

"Tunned ja seda meest?" küüsis ta jostitades.

"Jah," wästas Sjeld. "Olen teda mitu forda Pariisis näinud, kui ta meid luuras".

Burns noogutas pead.

"Ta nimetab ennasi Maksiks", ütles ta. "Aga mina kuulsin juhuslikult, et ta ühe langenud würsti poeg on. Üks uueaja ohwritest — würst-proletaarlane. Sel poisil oleks tõesti palju fätte maksta".

Sjeld tahtis wästata, kuid samal pilgul tuli Brookton, läks Maksi juure ja lõi talle õlale. Noormees waatas üles; ta filmad olid wäsinud ja tuhmid.

"Noh," küüsis Brookton. "Kuidas lugu läks? Leidisid mõi nägid ja midagi?"

Äerge ärewus kajas ta häälest, kuid Maks ei pannud seda nähtawasti tähele.

"Jäta mu rahule", wästas ta, "olen unine".

Brookton filmitjes teda imestades.

"Mis loba see on", ütles ta ja kummasdas ta kohale. "Mina ei tunne nalja, eriti ses asjas, mõistad".

Maksis ärkas äffi uus huwi ja ta hääle paisus.

"Nägin Jhabella Duncani paljalt", ütles ta. "Tema oli wõsworiga määritud. Gest ta hiilgas ja ta filmad olid kui punased täpid. Ara puutu teda, meister. Surm istub ta kehaliikmetes. Ta sõrmed on mul juba kõri kallal".

Ta kobas ise oma kõri ja waatas abitult ringi.

Brookton tahtis talle ägedalt wästata, kuid märkas samal pilgul Burnsi ja wõõrast. Silmapilgu mõtles ta; siis astus ta detektiiv juure.

"Tere, Burns", ütles ta sõbralikku tooni tarwitada püüdes, "kuidas käsi käib"?

Burns urises midagi.

"Kas ei ole häbi asi noortega?" jättas Brookton. "Soowad enda päise päewa ajal täis . . ."

(Järgneb.)

Miserere.

Hispaania kirjaniku **Gust. Ad. Becquer'i** jutustus.

Mõni muu tagasi, kui ma wanas ja kuul-
jas Sitero kloostriis wiibisin, et hooletusse
jäetud raamatufogusse pilku heita, — leid-
sin ma tujagil nurgas faks-kolm wihtu rot-
tide poolt tuntawalt näritud noote.

See oli mingilugune misjerere.

Mul pole aimugi muusikast, kuid ma ar-
mastan teda nii väga, et ma tihti, ilma et sel-
lest ise aru saaksin — mingi ooperi partituuri
kaarte haaran ja teda tundidekaupa lehitseten,
waadeldes lõiri neid üksteise otja lütitud
noodirühmi, jooni, poolringe, kolmnurte ja
mitmejugujeid märte, mida futjutatse wõt-
meiks, ja jeda kõik, ilma et ma ühestki joo-
nest aru saaksin, ilma et see mulle vähemat-
ti kasu jaadaks.

Kuna ma jelles oma harrastuses väga
järjekindel olen — waatlesin neid kaustikuid,
ja esimene asi, mis mu tähelepanu köitis —
oli asjaolu, et tungi wiimajel tehaküljel teisis
ladinareelne sõna „finis“ (lõpp), mis jää-
raste tõdde juures kaunis harilik — ei ol-
nud misjerere siiski mitte täielik, kuna muu-
sika ainult kümnenda jalmi ni watas.

See oli siis esimene asjaolu, mis tähele-
panu köitis.

Kuid noodilehti pikemalt tähele pannes,
wõdrastasin mind harilikult tarwitujelole-
wate itaaliakeelsete sõnade „maestoso“,
„allegro“, „ritardando“, „piu vivo“, „a
piacere“ asemel paar rida, mis olid kir-
jutatud väga wäikele, jaksu kirjaga, ja mil-
lest mõni rida nõudis tegusid, mis waewalt
läbiwiidawad. Nii, näitajeks: Logijewalt, ...
logijewad fondid, ja laul kõlaga nii, nagu
walguks walutija jügewamast üdist...

Wõi: „Keel hulugu, kuid ärgu helijegu
wastikult; metall kumijegu, kuid ärgu tehku
kurdiks; kõik helijegu, kuid miski toon ärgu
jegagu end teijega, — ja lee kõik on inim-
fond, kes muksub, ohkab ja hädaldab.“

Kõige imelikum neist märkustest teisis wi-
mase jalmi lõpus: „Noodid on fondid, mis
liha ja wewega kaetud, igawene kustutamatu
tuli, taewas ja ta kokkukõla... jõud!... jõud
ja magus!“

„Kas Teie teate, mis see tähendab?“ küsi-
sin wanamehe käest, kes mind saatis, peale
jelle, kui ma need read kiirelt ümber olin pan-
nud, read, mis nähtawasti waimuhaige täe-
kirjaga kirjutatud.

Ja wanamees jutustas, mulle järgmise
loo.

I.

See oli paljude aastate eest. Kord tor-
raijel ja pimedal ööl ilmus kloostri wärawa
juure reegi rändaja, kes palus puhketohatest
ahju ääres, et oma mantlit tuiwatada, tiiti-
lest leida, et nälga kustutada, ja warjalust,
kus ööd mööda jaata, et siis päewatõujuga
rännatut jattata.

Wend, rellet ta jeda palus — andis rän-
dajale oma õhturoa, jättis talle oma wiletja
nari ning juhatas tute juure; kui rändaja
päewastej rastustest weidi oli tojunud, pa-
ris wend temalt teateid ta palwerännaku
otstarbe ja sihi kohta.

„Olen muusikamees“, wastas küsijaw, „ja
olen taunis taugel jirt jündinud; mu wa-
maal olin kord väga kuulus. Mu nooruses
oli mu kunst tugew lõjariist, mille abil kõik
juutjun awaldada; ma jüütasin fired, mis
mu ristujid kuriteoni. Kuid wanaduses ta-
han kõik oma wõimed, mis seni kurja alal
tegewuses olnud — puhendada heale, mis
mulle tindlustanud igawese jurma.“

Kuna wõhikwend neist mõistatuslikkudest
sõnadest küllaldajelt jagu ei jaanud, kaswas
ta uudishimu ja ta päris edasi. Seepeale
wastas rändaja järgmiselt:

„Oma hinge jügewuses nutsin pisaraid,
patu pärast, mis ma korda jaatnud, aga kui-
gi ma nõus olin, Jumalalt halastust palu-
ma — ei leidnud ma sõnu, mis küllalt mõju-
wad oletis olnud, et mu kahetjust awaldada;
kuid ühel päewal peatusid mu jilmad pühaj
raamatute raamatul... Wajin jelle, ... ja
ühel ta leheküljel leidjin tõelise kahjatjuje
waluhüüde, Taaweti jalmi, mis algab sõna-
dega: Miserere mei Domine!

Sellest filmapilgust peale, kus ma neid
jalme lugenud — oli mu aimamaks mõtteks,
muusikalist wormi leida, suurt ja ülewat
küllaldajelt, et tõlgitjeda jelle kuningliku lau-
liku waluhüümi.

Tänini pole ma jeda leidnud.

Alga kui see mul kunagi korda peaks mi-
nema, jeda wäljendada, mis tunnen lüdames,
mis kuulen segajelt peas mühijewat, siis olen
kindel, et ma loon nii mõjuma misjerere, mil-
le jarnast pole kuulnud ühegi inimese kõrm.
Misiki nii wapustawat ja ahastawat, et pea-
inglidki, niipea kui nad esimest affordigi on

kuulnud — pifarfilmil hüüaksid Issjandale: „Salasta!“ ... Ja Issjand tunneks halastust waele olewuse wastu.“

Siin waitis rändaja weidi ja siis eietas ohates oma jutulõnga edasi.

Wõhikwend, paar floostri töömeeft ja fakskolm karjast kuulajid waitides pealt.

„Eest ajast jaadit“, jattas rändaja, „olen rännanud läbi fogu Saksamaa, Itaalia ja uftliku muujika alal nii klasfiliſe Teie kodumaa; kufagil ei kuulnud ma aga miſereret, mis mind oleks waimuſtanud... mitte ühtfi... mitte ainuſtki... ja ometi kuulſin neid palju, nii et tohikſin ütelda, olen nad kõik kuulnud.“

„Kõif?“ laujus ſeal üks karjastest waele. „Kuid mäe-miſereret pole Te kindlaſti kuulnud?“

„Mäe-miſererere?“ hüüdis muujikamees imeſtanult... „mis miſererere ſiis ſee on?“

„Kas ma jeda weel ei ütelnud?“ wastas karjane ja jattas ſaladuslikul toonil: „Selle miſerererega, mida ainult need fuulewad, kes nagu mina, päew päewa kõrwal wõjastifikus ja kaljurufude wabel karja taga rändawad; ſeiſab ühenduses terve lugu, wäga wana, aga jama tõſine ja õige lugu, nagu ta nähtawasti uſkumatult kõlab!“

Selle kaljumägeſtiku kõige metſikuma oſa ſeljandikus, mis horitfondiks orule, mille peidus abtei ſeiſab, ſeiſis paljude aastate eeft — mis ma räägin: paljude aastate eeft! — paljude aastajadade eeft maailmafuulus flooster.

Selle floostri on, nagu näib, ehitanud keegi mõiſnik omal kulul ja nimelt waranduseft, mille ta muidu oleks pärandanud pojale, ſelle ta aga ſurmawoodil ta pattude pärast waranduseft ilma jättis.

Siinamaani oli kõik forras!

Uga ſündis, et ſee poeg, kes, nagu järeletulemaſt näete, tõſine kuradimees oli — eeldades, et ta wabest päris kurat iſe inimeſefujul ei olnud — häſti teades, et ta warandus munkade käes ja lofs floostriks muudeti, mõned nadikaelad, ſelle ſeltſis ta patuclu elas, oma ümber fogs. Ja ühel ööl, juſt juurel neljapäewal; kui mungad koõrile fogsid ning parajasti miſereret tahtſid alustada wõi iſegi olid aluſtanud, tungis ta oma ſeltſilistega floostriſſe, rööwis kiriku paljaks ja ei jätnud, nagu räägitakse, mitte ainuſtki munka ellu!

Selle koleda teo järele kaduſid kõrildikajad ja ühes nendega ſelle jöleda teo algataja jäljetult, keegi ei tea, kuhu... wõib olla põrguſſel!

Tuli muutis floostri waremefeks ja tuhaks.

Kiriku waremefed aga ſeiſawad weel praegu ſeal ümmarguſel mäetipul, kuſt weefokſ algab, mis, kaljult kaljule karates, wiimaks ojaſeſe ſünnitab, mille weſi ſelle abtei müüre niifutab.“

„Uga“, ütles muujikamees talle kärſitult jutu waele — „miſererere!“

„Kannatage“, wastas karjane, kõige fuurema rahuga edasi jutustades, „kõif omal ajal!“

„Umbrufes elawad inimeſed olid furiteo pärast wäga wiſajed. Nad pärandajid laſtele ja lapſed laſtelastele mälestuſe looſt, mida pikkael talweõhtutel õudſelt jutustati. Uga mis teda kõige kauemini elawas mälestuſes hoiab, on ſee, et iga aasta, jamal ööl, mil tuli floostri ära rikkus, läbi kiriku purustatud akende tulekurna nähtakse ja mõnikord tuules ka toone kuuldaſſe, mis kajab nagu ſaladuslik muujika ja õudne, kohutaw laul...“

Need on mungad, kes, kuna nad ettewalmiſtamatult jurid ja nüüd puhtalt ja ſüüſt wabalt tahawad Jumala trooni ette aſtuda, nüüd puhastuſtuleft üles kõuſewad, ſelle juures Jumalalt halastuſt paluwad ja miſereret laulawad.“

Juuresolejad ſilmitſeid üſksteiſt uſkmatult; ainult uſurändaja, kes ſelleſt jutustuſeft elawalt näis ärritatud olewat, küſis karjajelt ruttu:

„Ja Te ütlete, ſee ime fordub weel ifka?“

„Umbeſ kolme tunni pärast algab ta wiſtisti jälle... täna on juur neljapäew ja tornikell löi parajasti üheſja.“

„Ja kui kauget on flooster ſiit?“

„Waevalt poolteift miili... aga, mis Te teete?“

„Olete hull?“ hüüdis kõik, nähes, et uſurändaja pingilt üles kõuſis, kepi wõttis ja ufſe juure ſammus.

„Kuhu mina tahan minna? Tahan kuulda jeda ſaladuslikku miſereret; tahan kuulda juurt, tõſiſt miſereret, nende miſereret, kes pärast ſurma tagaſi tulewad maailma ja teawad, mis tähendab „patuſ jurra!“

Ja ta kadus kohkunud wenna ja ſamuti kohkunud karjaste ſilmift.

Tuul wingus ja raputas uſt metſiku mühinaga, nagu püüaks mõni wägwaldne käſi teda hingedeſt wälja tõſta; wihma ſadas ojana pilwedeſt maha, wastu afnaruute pekſtes, ja aegajalt walguſtas wälk filmapilgu terwet horiſonti, nii kaugetult kui film nägema ulatas.

Kui nad efimejelt ehmatusest olid toibunud, hüüdis mõhikvend:

„Da on hull!“ ...

„Da on nurr!“ arvasid farjajed, jegašid tule uuesti põlema ja mõtšid jällegi folde ümber istet.

II.

Kahe- või kolmetunnilise käigu järele jõudis haruldane mees, kelle nad flooftris hulks olid tunnistanud, alati oja kallast mööda, mida jutustaw farjane nimetanud, ülespoole käies, kohale, kus flooftri mustad, kurwameelised wareded sešid.

Wihm oli juba üle läinud. Pilwed lendasid piffades, mustades wibudes üle ja nende äärte wahelt wälkus wahetewahel wälja mingiuguse walguise fahwatu, umbfandne fiir. Zugewate jamaste wastu lüffaw ja ütšifutes riššifitudes hulguw tuul näis nagu ohfeid laiali paistawat.

Uga sellegipärawst polnud siin midagi üleloomulikku, midagi imelikku, mis ettefujutamifewõimet oleks wõinud äritada!

Znimene, kes enam kui ühe öö mõne torni rujudes wõi ütšikus kantsis maganud, inimene, kes pital, šihitumal reišil jada ja mitujada forda paha ilma fäes wiibinud, tunneb fõifi neid toone ja hääli.

Weetilgad, mis pragunenud wõlwi wahelt läbi nõrgušid ja kwiipõrandale kuffušid, korralikkult nagu kella titšumine; mõnes praos peituma ööfulli fiila, konnade ja šifalifude šabistamine — fõif need ja jarnafed jadelabulifid hääled tungišid öö ütšindufes ja waušufes selgesti rändaja kõrwu, kes, ütšifil fõdunenud hauafambal istudes, fäšifitult tundi ootas, mil ime teostufš.

Silmapilt kadus filmapilgu järele, aga midagi polnud kuulda; tuhanded neiš jegaštest häälešt ühinešid alatafa tuhanded mitmejugufes wišifš ... aga ifka jama ja ühtlase kofkufõlaga.

„Kui ta mind oleks petnud!“ mõtles muušifamees waifšelt.

Uga jamal filmapilgul kuulis ta ühe uue tooni. Tooni, mis siin kohal aruſaamatu, ſeletamatu, nagu kella toon mõni ſekund enne lööma haffamifš ... keerawate ratašte, pinguleminemate fõite toon ... toon löögi-riištalt, mis haffab oma mehaanilifš jõude tarwitama ... ja fišš ... fišš fajas kellahele ... kofš forda ... kolm forda ... nelš forda ... ütšififšifšimend forda ... fafšifšifšimend forda.

Uga häwitatud, fõdunenud firifus ei olnud ei kella, ei uuri, ei kellaatornigi.

Wimne wastufajafš wastufajani kantud kellaalõõf ei olnud weel kadunud; weel kuul-

dus ta ööfšumifš õhus wirtwendamas, kui pišhapiltide kohal ſeišwad graniitbaldahiinid, marmorifš altariafšmed, terawad poolwõlwid, koori wõre, ſinšifide wäljalõifed, mustad jambad ... põrand ... wõlwid ja terve jumalafoja ſijemus nagu ifeenejefš haffas helendama, ilma et oleks näha olnud wahematfi kõrwifut, küünalt wõi lampi, mis oleks wõinud laiali laotada mingiugufš walgušhelkti.

Fõif ſee oli ſarnane luukerele, mille hallwalfjad fondid wälja firrgamad mašworikku walguš, mis läbi hämariku wubifš ja wabifšieb nagu ſinine, ſaladušlik tulufe.

Fõif näis elunemat, aga jelle elekterliku ſiifwufje abil, nagu ſeda ſurm oma krampſifus fäširtufes ešile toob, elule hooti ja naerumäärifšifult järeleaimawa ſiifwufjega, mis aga palju õudjem on kui jurija tarretus, millešt tundmata jõud läbi tuifab ...

Kiwid kuhjušid kiwidele ... altar, mille purunenud jätifed waremalt jeganimi wiſatult ſeišid, ſeišis oma kohal, nagu oleks kunišnif tema kallal praegu töö lõpetanud, ja ühes altariga kõušid üles jälle ka kabelid, mahakuffunud jambad ja pifad wõlwiread, mis ütšifšie kõrwal nüüd terve firju labürindi jünnitafšid.

Ja afki, kui jumalafoda juba täies iluš ſeišis, fajas kõrwu kauge afford, mis näis tuule kohinaga ühte kõlawat ... aga oli kauge, jügawate, nagu maa alt fajawate, ifka kõwemafš ja kõwemafš muutuwate toonide kofkufõlanime ...

Wurändaja jušumufš haffas fõifuma ... aga ta hirmu waldas kirg kõige ebaharilikku ja imelikku wastu, ja aetud neifš mõlemifš, ajas ta püšti hawal, kus ta ſiitamaoni ifšunud, ja kummardas kirifšifiku ääre kohale, mille kaljušt kofš wahetpidamatult õudse kohinaga alla jügawufše kuffus.

Zuuffed kõušid tal õudufes püšti.

Boolenifšti oma mantli närudesje mäšifitud, peas räbalafjed fäpuufšed, mille alt kohutawalt wäljajäifšid ſihatumad, kõhnad lõualuud walgete hammastega ja mustade ſilma-õufufudega — nägi ta jügawufješ munkade luukeri ilmuwat, fõifš neid, kes ford kaljušt ſinna alla wiſatud ...

Weešängifš fifšufšid nad endid küünate abil üles, kuna nende fondifšte fäte pifad fõrmed finni fahmafšid kalju äärteš, mille abil nad üles ronifšid kirifšifiku äärele ... ja jelle juures laulifšid nad jügawa hauahäälega, millešt wälja fajas mõõtmatu walu, järgnufše laulu efimešt jalni:

„Miserere mei Domine, secundum magnam misericordiam Tuam!“ (Šeida armu

minu peale, oh Jõsand, oma juure halastu-
le pärast!)

Kui mungad olid jõudnud jumalakoja
jammassaali, astusid nad ritta ja, kirikusse
astudes, wajusid kooris põlvili, alustatud
laulu paisuwa ja wägewa häälega edasi laul-
des...

Ühes nende lauluga kajas, jeda jaates, ka
muusika...

Ja see muusika oli kõue tange kaja, mis,
nii pea kui äite mööda, metsetu mürinaga
kaugele kadus; oli tuule kohin, mis mäges-
tiku kuristikudes wingus ja wigas; oli tuf-
kuwa weefoje ühetoonuline kohin... oli läbi
pragude nirksewa wee julin, õõkulli kaja, si-
jalitruude jahin...

See kõik jünmitas jelle muusika ja weel
midagi, millest mõimatu aru saada ja mida
ižegi mõimatu jeletada, midagi nagu orel-
häälte kaja, mis nagu kahetsewa, tuningliku
lauliku huiglahünni jalme laatsid, tema wä-
gewate tõladega ja affordidega, nagu jeda
need jalmid iže olid...

Eiis järgnes tjeremoonia.

Muusikamehel, kes jeda kõik õuduse ja
imestusega kuulas, oli, nagu oleks ta wäl-
jaspool leda maailma; ta uskus, et wiibib
praegu unenägude fantastilikus riigis, kus
õigil asjul juamaani weel mitte nähtud,
tundmatu kaju on...

Hirmus wärin wabastas ta waimlikust
ülemusest, milles ta waim wiibinud...

Ta närwid tuitasid kohutawa ärewuse mõ-
ju all, ta hambad lõgijesid ja külmajudin käis
tal kondist ja üdist läbi.

Mungad laulsid parajast hirmjaid jõ-
nu:

"In iniquitatibus conceptus sum; et in
peccatis concepit me mater mea." (Kurjuses
olen ma saadud ja patus tõi mind ümale
mu ema.)

Kui jee jalm oli kõlanud ja juust luhu
kautud kajas järele jumises, tõusis hirmus
hädaldamine, nagu terve inimese joo rinnust,
patust arusaamisel wäljahaibetud walutija;
õudne karjatus, milles kõik willetuse hädä-
kaebe, ühenduses meeletu hulgumisega
ja uifmatute needmistega ning hirmituste-
ga wäljendus — üleloomulik koos kõigi nende
juust, kes patus saadud ja patus edasi ela-
wad.

Laul jattus, fõrd tumedasti ja raskemeel-
selt, fõrd nagu päiksetir, mis pilwedeft läbi
murrab... hirmuwalgule järgneb hõiskami-
sewälf, kuni tiires wahelduses terve jumala-
fõda täis taewast hiilgust jãras...

Munkade fondid kattusid lihaga; leefiw pü-
hapaisite jãras nende peade ümber... kiriku
lagi lõhtes ja tema kohal nähti taewast, nagu
merd täis walgust ja hiilgust, mis õigete waa-
tele awaneb...

Seeramimid... peainglid... inglid ja tae-
wajed wäehulgad saatsid juubelihümnina järg-
newat jalmi, mis üles tõusis Jõsanda aujärje
poole, nagu kokkufõlade jõgi, nagu magusa wiir-
uki määratu juur pilw:

"... Auditu meo dabis gaudium et lae-
titiã et exultabunt ossa humiliata..."
(Minu tõrwale annad ja rõõmu ja rõõmulik-
tust ning rõõmu hõiskawad alandatud fondid.)

Sel filmapilgul pimestas loitem tuleleef
rändaja filmad; ta oimukohad tuitasid ja põle-
sid, ta tõrwad kohijesid, ja minestades tuffus ta
maha... Ta ei kuulnud enam midagi...

III.

Järgmisel päewal nägid Jitero floostri va-
huarmastajad mungad, kellele wõhikwennad
möödalainud õõ imelikust külalijest juba jutus-
tanud, üht kahwatanud, tuhahalli ja nagu arust-
lainud inimest — wõwraft rändajat...

"Kas kuulsite nüüd wiimaks ometi misere-
ret?" küsis temalt üks pilkamistujuline wõhik-
wend ja heitis pilgu oma ülemusele.

"Jah!" wastas rändaja.

"Ja kuidas jee Teile meeldis?"

"Tahan ta üles kirjutada. Lubage mulle
oma floostri warjupaika", jattas ta ülema
poole pöördes, "warjupaika ja leiba mõneks
kuuks, ja ma jatan järele suurematu meistritõõ,
miserere, mis minu jüü Jumala filmis lepitab,
mu mälestuse jãdwustab, ühtlasi ka jelle floost-
ri nime kuuljats teeb!"...

Mungad palusid floostriülemat uudishimu
pãrast rändaja palwet kuulda wõtta ja floostri-
ilem andis ka talle seks wiimaks, kaastundmu-
seft wallatud, luba, jest ta arwas rändajat nõ-
gameelsjeks. Ja muusikamees ajus floostri-
se elama ning hakkas tõõle.

Pãewad ja õõb tõõtas ta wãsimatu wai-
mustusega.

Kest tõõb peatas ta äffi ja paistis, nagu
kuulataks ta midagi, mis ta luulewõimus ka-
jas... Ta filmaterad suurdufid, ta kargas
iftmelt üles ja hüüdis:

"Nii jee on! Ja jah!... Ei ole kaht-
lust... nii jee oli... jah..."

Ja uuesti hakkas ta jälle noote kirjutama,
palawikliku rutuga, et kõik, kes teda tähelepane-
matult filmijesid, imestuseft tangeft jãid.

Juba oli ta kirja pannud esimesed salmid . . . juba ka järgmised, kuni umbes poole lauluni, aga kui ta oli sinnamaani jõudnud, kohale, mida ta viimati mägestikus kuulnud, siis ei saanud ta enam edasi.

Ta tegi ühe, kaks, sada, kaksjada kavadandit, aga kõik oli ilmaaegu!

Kirjutatud muusika ei läinud kofku muusikaga, mida ta oma rinnas kuulis. Ei ta maganud enam, ei ta sõbnud . . . palawik pani ta pea põlema . . . ta läks segaselt, hullumeelselt ja juri wiimaks, ilma et oleks lõpetanud miserere, mille mungad pärast ta surma alles hoidsid kui iseäraliku asja ja mis veel praegu kloostris arhiivis alles hoitakse.

IV.

Kui hea raat selle loo jutustamise oli lõpetanud, heitsin ma veel kord pilgu miserere tolmunud, wanale käpikirjale, mis lahtitehust minu ees laual seisis.

„In peccatis concepit me mater mea.“

See oli koht, millele minu pilk langes, ja mille muusikaalne tekst ühes noodipeadega, wõtmetega ja wõhikule arujaamatute haakidega ning märkidega mind näis pillawat . . .

Mis annaksin ma selle eest, kui neist hieroglüüfidest aru saaksin ja neid seletada oskaksin!

Ei tea, kas nad tõesti ei tekinud tõsijest nõdrameelsusest?!

Ufunikud.

Soome kirjaniku **Juhani Aho** jutustus.

Nad teenisid mõlemad kirikumõisas, üks julajena, teine tüdrukuna, mees wäljas, tüdruk toas. Sõõgiaegadel, kui kumbki oma lauanurga juures istus, wahetasid nad mõnikord mõne naljasõna, kuid harilikult olid nad üksteisega tüüis. Herrased arwasid, et nad läbi saamatud teenijad on, ja neist helbi, nad elawat kui koer ja kass.

Uga õhjel kalal käies, heina tehes ja milja lõigates walmis neis ajajooksul mõte, ühestoos peja ehitada. Wäljas metšas walisid nad koha, kuhu wõimalik oli maja ehitada, ja nimelt ühe soo ääres. Seal leibus küllalt metsamaad, mida wõimalik oli wõlast puhastada ja põlluks teha. Lai, leppadega kaetud maa kõlbas põlluks ja kahel pool oja seisew niit heinamaaks teha. Minult kui wõimalik oleks olnud maja ehitada! Uga palk oli wäike, ja et ise oma majapidamist põhjendada, oli waja hobust ja lehma. See asjalugu wenitas pulmad pifale. Uga aastate jooksul seoti sibe nende wahel kowemaks ja wäljawaated tulewiku peale paranesid iga päewaga. Wahadel tundidel arwasid nad kofku, kuipalju nad juba olid palgast kofku hoidnud ja kuipalju neil veel teenida tuli, kuni tarwliik summa käes oleks. Keegi ei aimanud, et julajes ja tüdrukus ajajooksul tekkis palaw igatjus wabaduse ja põlew nõue iseseiswama elu järele. Neil oli ju niigi hea ja nad elasid kirikumõisas muretumalt, said mõistliku palga, sõõgi ja riided. Kuid nad ise igatjesid üsikusse metša.

Kõik katsusid neile jeda ära laita, kui nad ühel juwel enam õpetajamajas ei tahtnud teemina jääda ja uuest kaubategemisest loobusid.

„Seal wäljas walitseb hall ja pakane ja teie satute wõlgadesse. Perikond kasvab ja kerjajaid on, Jumal paraku, juba küllalt.“

Uga nad olid wiis aastat rehtendanud ja aru pidanud, ja nende otjus oli kõikumatu. Õpetaja pidi ülesütlemisega leppima ja sügisel lahkusid nad teenistusest.

Järgmisel talwel elasid nad veel külas. Willem tegi endale maja ja käis wahetemahel päewiliijena ka õpetajamajas tööl, Anna kodus ja aitas prouat käsitööd teha.

Pulmad peeti järgmisel aastal nelipühil. Kulud kandis pererahwas, keda nad kaua teeninud, ja õpetaja kaulatas nad oma saalis. Uga kui noorpaar lahkus ja õpetaja amast nägi, kuidas nad teed mööda eemale läksid, raputas ta kurwalt pead ja ütles:

„Katsugu need noored inimesed, aga metšamaad on raske julase ja tüdruku kapitaliga põlluks harida!“

Õpetajal oli ju õigus, aga ometi on Soome metšamaad niisuguse kapitaliga põlluks tehtud.

Meie, õpetajamaja noorjugu, saatjime oma wanad, kauaegsed sõbrad nende nude kodu. Bika juwipäewa rändajime haljas metšas ja õhjel tantsumine uues toas. Põrandalauad ei läinud veel üksteise ligidale ja saagimata palgiotsad wahitsid nurkadest veel korratult wälja. Siljuti tehtud põlb oli alles tühi, aga mäekallalul haljendas juba rufis kõdunewate puukändude wahel. Noor perenaine süütas põllul tuie üles ja küpsis esimest korda oma lehma. Meie istujime kiwis, Willem ja mina, ja silmit-

sejume teda, kuidas ta, piduriided alles seljas, õhtupäikse wäsinud walgulsel talitas.

Willem ei kahelnud ettemõtte juures.

„Kui aga terweks jääme ja külm ei tule.“

Ja nagu minu mõtteid aimates, jatkas ta:

„Küll on joo seal all eht külmapeja, aga kui hoollega töötame, metja kaugemale tõrjume ja päikejale enam mahti anname, siis . . . On weel tunda, et õhtu jaha on, aga tule tulewal juwel ja waata siis!“

Mina sinna järgmisel juwel wälja ei saanud, ka selle järgmisel mitte. Pean tunnistama, et ma nad olin unustanud. Kord, kodus wiibides, küsijin, kuidas nende käsi käib.

„Nad pidid wõlga tegema“, wastas mu isa, ja „Anna terwis on wilets olnud“, jatkas ema.

*

Läksid aastad. Olin saanud üliõpilaseks, wiibisin juwel maal ja käisin, piis seljas, koer kaajas, hullkumas.

Ühel pilwifel oktoobripäewal hullufin ma metjas ja jõudfin kühjale teerajale, mis mulle näis tutaw olewat. Hakkas wihma sadama. Koer jookkis laifalt minu ees rajal. Äkitselt hakkas ta urisema ja siis ägedasti haukuma. Meie ees kajas kahjaplagin ja warsti tuli käänaflu tagant üks hobune nähtawale. Ta oli rakendatud kaha aisa wahele, mille otjad maad mööda järele lohijefid. Mijadele oli kinnitatud puufärf. Ta järel sammus Willem, nagu sulane adra taga. Tal oli tegemist, et puufärki tasafaalus hoida, ja ta nägi kahwatu wälja. Põsjed kahwatanud ja filmad wäsinud, hiilgea.

Alles kui minu nime kuulis, tundis ta mu ära.

„Kes sul seal puufärgis on?“

„Minu furnud naine“, oli wastus.

„Ta on furnud?“

„Jah, furnud!“

Küsimiste waral kuulsin ma nende kurba, ettekuulutatud jaatust: külm, wõlg, lapjed — naine liia töö tagajärjel furnud. Müüd oli teda waja matta, aga tee oli halb. Kui aga puufärf furnuainani wastu pidas.

Ta nihutas ohje, sest hobune sirutas pea tee ääre ja katjus mõnda rohukört nofida. Tahtis nälgia waigistada, sest ta oli sama lahja kui ta peremeeski.

„Nõõ!“

Willem lahkus minust, ilma et oleks filmi puufärgilt tõstnud, läks edasi. Mijad wedafid iiwasse jügawad roopad.

Mina läffin teisele poole ja jõudfin tiigi juure, kust oli hakatud kraawi kaewama, mis aga pooleli jäänud. Teerada, mida ma pulmapäewast jaadik tundfin, wiis maja juure.

Mia taga ammus üks lahja lehm ja õues rõhkis figa. Wäraw oli lahki jäänud, sest õue seijis tühi woodi ja aiale olid furnu riided riputatud. Palgiotjad ulatafid ifka weel majanurkadest wälja, nagu ennegi. Almal, mille ruudud tuhmid ja mustad, seijis närtfiw balsa-miin fajerohust tehtud kornikefes.

Mees oli ometi jaffanud ühe oja metjamaafi põlluks teha. Umbes paari tiinumaa suurune põllulapike ja umbes pool wähem kraawitatud heinamaa oli laiguks metjas. Ta oli kajemetja maha raiunud ja lepawõstakust põllu teinud. Selle taga seijis mustendaw kuufemetis kui müür — seal oli ta pidanud peatuma.

Seifin tüki aega tühja afunduse õues. Tuul wingus metjas ja sünnitas mu piisfiuus minu korma juures kurwa, kurtwa tooni.

*

Afunduse esimene küli oli oma ülesande täitnud; sest see mees ei jaffa enam kaugemale jõuda. Temagi jõud on murtud. Tuli ta filmis on kustunud ja pulmapäewa usk enesejse temast lahkunud.

Temale järgneb wõib olla keegi teine, kes koha omale wõtab. Sel on, wõib olla, enam õnne. Temal on algus juba kergem, sest metfik mets ei seija tema ees enam puutumata. Ta ajub walmisse majja ja külwab mullasse, mis teine temale kinnud. Afundusest saab, wõib olla, suur, rikas talu ja ajajooksul tekib ta ümber, wõib olla, külagi.

Selle peale, kelle kapital — nende noorusjõud, ainus, mis neil oli — siia maaasse esimesena maeti, ei mõtle keegi. Nad olid ju ainult üks waene sulane ja tüdruk.

Ja ometi on ju niisuguste inimeste kapitaliga Soome legendikud üles haritud ja põlluks tehtud.

Oleksid nad jäänud õpetajamaija, üks kutsariks, teine tüdrukuts, nende elu oleks, wõib olla, möödnud wähemate muredega, aga metjamaa oleks jäänud harimata ja eeltööd eduks algamata.

Kui rufis õitseb ja wilt meie põlbuldel päid ajab, siis mõtleme selle afunduse esimeste ohwrite peale.

Me ei suuda ehitada ausambaid nende haudadele, sest nende arw on tuhandeid suur ja nende nimefid meie ei tunne.

Muinasjutt murueide tütrest.

Ungari kirjanik Karl Murai.

Muinasmaa kõige ilusamas osas seisis kord tore loss. Ta oli tehtud selgest kullast ja kõik ta majariistad ning tarbeasjad olid diamantidest valmistatud. Hõbeheinaga piiratud aias walitses igawene sumi ja igal päewatunnil wõidi seal wärsket, mahlast puuwilja noppida. Sulisewates ojaades ujusid kuldkalad. Tiigi peeglit toredad luiged. Kõik laululinnuud ühinesid aias toredaks kontserdiks. Ja õõd olid alati kuupaistjed ja täheselged. Loss ja tema aed olid muinasmaal kõige muinasjutulisemateteks toredusteks.

Lossi omanikuts oli üks murueide tütardest, kes esimesel eluaastal sitta toodud ja nüüd siin üles kaswas, ilma et tal maailmast oleks olnud wähematki teadmist. Teenijateks oli tal sadakits neitsit, kes kõik oma käskija mõtted ja soowid ju silmst wälja lugesid. Ja kuna nad olid wirgad ja teenistuswalmid, siis ei olnud murueide tütrele midagi käskida. Arkas temas mingisugune soow, siis oli see juba täidetud. Tahtis ta midagi paluda, siis töid kasklimmend neitsit talle jelle juba kätte. Niijuguses olukorras olid talle wõitlusjed, mured ja wästimus wõõrad. Aga weel palju muidki asju. Tal ei olnud aimugi, et kangel lossist elasid olemused, kel tuhat waewa ja walu, ja et siin maailmas leidus edasipüüdwaid, töökaid inimesi, kes palehigis pidid omale leiba teenima, mis tihhi kuin ja maisetu oli. Nimekt aga ei teadnud ta jellest midagi, et olemas oli mehi, sest et teda alati ainult waisterahwad ümbrüstesid.

Seda temale ka ei seletatud, sest tema saatuseks oli määratud neiuna jurra — täies teadmatuses, ilma armastust ja emaõnne tundmata. Muinasmaa kuningas soowis seda nii. Sest ta uskus kindlasti, et neiu jelle läbi puhta õnne omandab.

Wastad tulid ja läksid, ja murueide tütar ei aimanud ega teadnud midagi. Ta elas ses süütuses ja teadmatuses oma wäikeses riigis, muinasjutulises mugawuses ja rahus. Aga kuigi tal iga soow täideti, hiilis ta jüdamesse wahetewahel ometi ijaaralik tusk. Temasse telis mingisugune tunne, igatsus; udusel kujul ilmus ta ja kihutas udustele asjadele. Nagu oleks tal midagi puudunud, millest tal aimugi ei olnud. Ta meresooned paistetastid, ta põsed põlesid ja tal oli palawik. Niijugustel kordadel ei jooksnud talle neitsid, kes teda teenisid ja kõik ta mõtted ära mõistatastid, mitte wastu.

Neid saladuslikke soowe ei wõinud nad temale ometi täita, nad ainult jostastid ena kestel, wallatult, kelmikalt.

Kord, kui ta aias jalutas, leidis murueide tütar wärawa aiawüüris lahti olewat — jelle juure, wäste wärawa, mille kaudu lossist wälja, tundmatusse maailma, wõis pääseda. See maailm algas mustendawa metsaga, teerajata, alati mühisewa ürgmetsaga, mis neidu eriti wõrgutas. Noores neius ärkas uudishimu, ja wiimaks ei jaksanud ta metsa külgetõmbawusele enam wastu panna.

Ta astus wärawast wälja.

Pikkamisi, ettewaatlikult sammus ta edasi pööjaste wahelt, hoolega tähele pannes sihti, et lühikese jalutuskäigu järel jälle wärawa juure tagasi jõuda. Aga kuidas ta ka tähele pani, kuidas ta ka teed meeles pidas, ära effis ta ometi. Puud ja pööjad olid nii wäga üksteise jarnased. Ja igal pool kohyes, mühisjes ühe-toonilistelt pime, mustendaw mets.

Suur hirm waldas imeilusjat murueide tütrat, kui talle selgeks sai, et ta metsa oli ära effinud.

Ta ksjendas waljusti.

Ei midagi.

Ta hüüde ja kisa peale wastastid ainult kagu ja rahn.

Doctes, et õige tee weel kätte leiab, käis ta siia ja sinna, ning kaotas jellesäbi õige sihi täiesti.

Nüüd hakkas ta nutma ja nuuksuma. Kuid jeeigi oli ilmaaegu; suur mets ei halastanud. Ja teenijadki ei leidnud ta jälgi.

Kui ta niimoodi, piisarpalgel, põhjuwal põuel, täis hirmu, rebitud kleidiga edasi ruttas, kajastid talle keff metsa äkki toonid wastu. Waul, mis wirwendades kõlas, mille sihti ta aga jellesti märkas. Ja misjugune hääl see oli! Niijugust ei olnud ta siitamaani weel kuunud.

Ta wõttis kõik jõu kokku ja ruttas sinna poole, kust kaulu arwas kuulwat, ja jõudis peagi kohale. Ta nägi wäike majakeje, wiletja, jastid katusega, luppamata, piitlikusteste akendega, jämeda uksega ja lagunenud kaminaga.

Majakeje seinä ääres, lihtjal puupingil, aga istus üks mees. Ta istus kantud jahikuues, aga ta nägu oli rõõmus. Ja see mees laulis, see elustpaismu mees, kes aga peaaegu inetu oli.

Pikjemees.

Tirooli kirjaniku Hans von Hoffmansthal'i jutustus.

Kui tahate kuulda muinasjuttu Pikjemehest, siis istuge minu juure ja kuulake. Waraema jutustas mulle selle loo juba ammu, ammu. Tema teadis kõiksugu lugusid, ka juttu surunud wanakestest, mis kõigist kõige ilusam on ja mida ta meile, lastele, tihti westis.

Kui see lahke manaeit, kel wäikesed, kortjus käed, weel elas — surunud wanakestest, kes taewasse jaada ei tahtnud, jutustas ta ikka jälle heameelega. Aga juttu Pikjemehest ei jutustaks ta enam, ka siis mitte, kui teda sellepärast jada korda palutaks. Seitsjaadik, kui wäike Peeter minestanult koju kanti, ütles waraema alati, et ta niisugust juttu iial enam ei jutusta, tõepoolest mitte iial enam. Ta oli tookord näost wäga kahwatanud ja kurtis wabepidamata, tema olla selle õnnetu juures süüdi ja kahtlemata päriwat Jumal temalt selle üle weel kord aru. Aga mina arwan ometi, et Jumal selle armsa eide, kui ta tema ära kutsus, wististi hästi ja lahkesti wastu wõttis ja temale wäike Peetri haigust poole sõnagagi meele ei tuletanud. Waid ta juhatas ta armulikult naeratades ilusale kohale, mis ta wäärt oli, just manaija kõrwale ja ka minu ema kõrwale, kes ka enneaegu suri. Ja sealt wõib ta näha oma kaht lapselast — wäikest Peetrit, kes nüüd ka ju suur on, ja mind, kes ma alati tänuksikult tema peale mõtlen.

— — See oli nii, et me ühel juwedõhtul jaalis wanaema ümber istusime, wiis wõi kuus last, ja ta meile jutustas:

„Kas teist keegi pole äikesel ajal metsas wiibinud? Mitte? Ka sina mitte, Hans? Noh, lapsed, olge rõõmsad. See pole jügugi lõbus asi. Äikesepilwed ripuwad raskelt mägede kohal, udud weatwad oma halle kangaid üle mäetippude, kollakas walgus walgatab õudselts taewas ja meistik kõu kõmises ja weereb murinal orust — orgu.

Seal sammus üks wäike mehike, mitte suurem teist, läbi palju metsa. Tema kõhna keha katab uduhall mantel, kust ainult hall, kuri nägu punaste silmadega wälja wahib. Puujuurtest pununud piits käes, ruttu ja kuulmata, — jalg maad maapinnaft kõrgel, libiseb ta — käimijeks ei wõi jeda nimetada — läbi metsa, ruttu üle juurte ja aedade. Jaakord, kui ta oma piitsaga wastu maad lööb, walgatab wäawlikollane wälk üles kõrgel. Ja kuna hirmsus kõu kõmises, naerab kuri mees nii waljusti, et see luust ja üdist läbi lõikab.“

„Pikjemees“, jostitas wäike Peeter, kes hingetult kuulas.

„Jah, aga kas teate ka, kes see Pikjemees on? Pange tähele. Palju, palju aastaid tagasi elas kord üks rikas talumees Mmæe külas. Temal oli ilus talu ja juur kari, palju head põldu ja heinamaad. Aga sellepärast ei olnud ta iial rahul, waid nõudis oma ihuses ikka weel enam. Waejed, kes paludes ta ukse taha tulid, saatis ta karedal sõnal mine-ma, iegi oma perekonnale raatjis ta ainult wähe süüa anda.

Seal sündis ühel ööl, et ülevalt mäelt, just tema talu kohalt, üks majajuurune kaljutükk lahti pudenes ja just tema aeda kiskus, aga ilma et maja oleks wigastanud. Kui talumees jeda hommikul nägi, ei tänanud ta mitte Jumalat selle eest, et tema ja ta omakesed olid terweks ja ellu jäänud, waid kirus ja wandus ning andis julastele käju kaljut aiaft ära koristada.

Aga mitte kibugi ei jaksanud keegi sellest lahutada.

Siis pidas talumees aru, mis ta küll peaks tegema, et kiwi ta aiaft kaoks, ja kui kõik arupidamine ei aidanud, läks ta wana nõia juure, kes kõiki kurje kunste tundis. See ütles kalle, et olemas olla ainult üks loodusjõud, mis kaljurahnu ta aiaft suutwat ära koristada, ja see olla — wälk. Tahtwat ta aga jeda oma nõusse jaada, siis pidawat ta ohwerdama oma naise ja lapse, sest et tal ainult siis wõim olla wälku kaljurahnule juhtida, kui wälk need mõlemad kaasa kiskuda wõiwat. Olla ta sellega nõus, siis tarwitawat ta kaljurahnu ainult mustjuurohuga puudutada, ja wälk purustawat kalju tuhandeks tükkiks.

Talumees, sellele aialapifene armsam oli, kui naine ja laps, maksis juure eest raha ära ja läks koju.

Kodu jõudes reeltas ta naise ja lapse kaljurahnu juure ja walmistas neile seal mugama koha. Siis wõttis ta taskust mustjuure ja hõdurus sellega kiwi. Waewalt oli ta sellega walmis saanud, kui metsa tagaft juur must pilw üles kerkis ja kiiresti lähenes. Raijel ja poisil ei tulnud meeligi üles maadata — nad jäid rahulikult istuma. Talumees aga jookkis nii ruttu kui jõudis kiwi juurest kaugele.

Seal prahmatas järsk wälk pilwest ja langes kaljurahnule. Üle kõige kõrgemate puude latwade lendasid kiwitillud laiali. Üks neist

kildudest tabas põgenemat talumeest ja lõi ta maha. Rujuhuniku kõrval aga lamas pooljurnult naine, jurnud laps süles. Ühes we-rega põgenes ka elu ta kehast.

Sest tunnist saadik on pandud talumees Piikemehena rahutult ümber rändama, ilma puhkujeta, ilma püsimata. Niipea, kui kõu käimas, sammub ta läbi metsa, jändames lootus, et wälk teda ju kord tabaks ja waewast wabas-taks. Aga ükski wälk ei tee talle wiga, ükski puu, mis kukub, ei paiska teda maha, ükski kal-jurahn, mis ülevalt mägestikust alla weereb, ei tiju teda kaaja. Teda ei tapa, ei haawa, ei huffa ükski wõim. Ta kannab needusmärki otjaees ja rändab, Jumala needusest actud, igawesti rahutult läbi ruumi ja aja."

Wanaema waitis ja saatis meid magama.

Meie olime veel kaua ülewal ja veel hilja tuli wäike Peeter minu woodi juure ja palus mind, et ta oma juure jätaaksin, sest ta kartwat. Mina ei naernud teda wälja, sest et ma isegi

kartlik olin. Ja kui päike meid hommikul ära-tas, polnud wähemalt minul Piikemehe eest enam hirmu.

Aga mõni päew hiljem toodi wäike Peeter pärast hirmsat äikseilma minestanult ja kahwa-tult wanaema juure. Ta riided olid osalt kõrwenud, filmad elutus näos nagu kustunud ja kehaliikmed kramplikult pingul. Kestis kaua, kuni ta toibus. Arst, kes ta ellu äratas, ütles kohe, metsast koju joostes olla poisji wälk tabanud.

Aga wäike Peeter tõendas kindlasti ja kangekaelselt, tema näinud Piikemeest. Ja ta wandus:

"Ta oli wäike ja hall, hiiglasuurte punaste silmadega. — Tundsin ta selgesti ära — ta seijis ühe puutüve taga ja wahtis mind. — Siis lõi ta piitsaga maha, nii et wälk sealt üles kargas. Sellejuures naeris ta ise õud-selt. Ja mina kukkusin hirmu pärast maha. — Üsna tõesti oli asi nii, üsna tõesti!"

Rahulolemine.

Ameerika kirjanik Orison Swett Marden.

Ma kannan kallist krooni oma rinnas:
Ei kullast ole ta, ei kalliskiwidest.
Ta rahulolemine. Mis on kallim sest?
Ei keisrikroongi ole nõnda hinnas!

Lauljate lipulaul.

P. Grünfeldt.

Kel nooruse palawust täis on rind
Ja soontes weel wahutab weri,
See laulgu, et heliseb Eesti pind
Ja mühiseb laul meil kui meri.
Me laulud on nõnda kui päiksekuld,
Täis lõõmawat leeki ja lõõska!
Me laul on täis tuikawat noorustuld
Ja rõkkawat rõõmu nii rõoska!

Ei murra meid mure, ei hädaoht,
Laul südames heliseb, huikab;
Me rinnas on lauludel kodukoht —
Arm kodumaa vastu neis tuikab.
Meil südames seisab me kodumaa,
Me sünnipaik armas ja kallis,
Me armastus üal ei otsa saa
Ta vastu ka wanuses hallis.

Ei kodumaad süda meil unusta
Ka sõdade, hädade ajal;
Ei teda wõi keegi meilt riisuda —
Me seisame walwel ta rajal.
Ja surub me silmad kord kinni surm,
Me lapsed weel laulawad hästi:
Me laulust peab helkima mets ja nurm
Niikaua kui Eesti on Eesti!

Mustlaste kuningas.

Mustlaste keelest dr. Marcel Arpad.

Mustlased ei ole olnud alati waejed. Si. Nad olid kord rikkad, wägewad ja lugupeetud, ja peale pealikutel olid neil ka krahwid ja kuningas. Nüüd aga on nad waejed, koduta ja põlatud, ning see tuli nii:

Kord kutsus mustlaste kuningas kõik oma krahwid ja wojwoodid koftu, ning ütles neile:

„Tahan maailma ära wõita ja kõigi kuningate kuningaks saada, sest ma olen rikas ja mul on palju kottitait kulda ja kallid kiwa.“

Ja teised wastasid:

„Jah, herra, meie wõidame ühes sinuga maailma ja juba homme järgnele sinule hobuste ja wanritega, naiste ja lastega.“

Ja nad läksid wälja suurde maailma, seda ära wõitma. Aga nad ei leidnud waenlast, kes neile oleks wastu hakanud, sest igalpool lasti

nad läbi, sest et neil sõjariistade ajemel ainult wiul kaajas oli ja et neid wähe oli ja nad liig nõrgad olid. Keegi ei kartnud neid, aga kõik naersid neid.

Siis sai kuningas wihajeks ja ütles:

„Tahtsin maailma ära wõita ja nüüd ei taha keegi minuga wõidelda. Mis ma selle il-maga teen — ta on minu jaoks liig juur. Lä-heme jälle tagasi.“

Aga, oh häda! Nad olid kaotanud tee, mida mööda nad tulnud, ja iga jalk läks oma juhiga teist teed mööda ja ükski neist ei leidnud enam õiget teed. Koju jõudmise ajemel jattusid nad ikka kaugemale maailma, mis nii lõp-mata lai on.

Ja nii otsiwad nad weel tänapäew oma kodumaad ning rändawad silitumalt ringi, ilma et seda leiaksid.

Rõõmus furnu.

Wene kirjanik Fedor Sologub.

Kellegi waene hing tuli kord teise ilma ja äratas seal ülbist tähelpanu sellega, et ta ütle-mata heas tujus oli. Teised furnud olid ta ülespidamise üle väga pahased ja leidsid, et see lohane ei olnud. Kõik ajusid rõõmsa furnu ümber ja nõudsid talt seletust:

„Kas sa siis sugugi ei häbene siin rõõmus olla? Sa peaksid waikset seisma ja wiimse lohtu ootel oma pattude peale mõtlema.“

Kuid furnu wastas:

„Miks peaksin ma waikne olema? Mis peaksin öieti kartma?“

Teised furnud seletasid talle nüüd:

„Wiimne lohus waatab kõik su maapealsed patud läbi ja su saadetakse põrgusse, kus igawene tuli põleb. Keewas tõrwas ja põlewas wääwliis pead ja kllpsema, kuna kuradid su piina nãhes rõõmustawad.“

Kuid rõõmus furnu naeris nad kõik wälja ja ütles:

„Ja muud midagi? Roh, niisugused asjad mind ei lohuta: tulen ju Wenemaalt!“

Saare õpetaja.

Saksa kirjaniku Wilhelm Lobstien'i romaan.

5

Jõhnd Jumal, mis pidid nad muud tegema? Raamatuid neil peaaegu ei olnudki, ja need, mis olid, olid ju ammu mitu korda läbi loe-tud. Udu ja torm takistasid tihti postpaati, mis neile mannermaalt ajalehti, kirju ja teisi teateid tõi, ja sellepärast ei ojanud nad aega kuidagi teistiti furnuks liüa, kui kaardimãngu ja surimuri abil. Noored käisid wahetewahel

madalmerel pardijahil, aga wanad ei tahtnud wees ja mudapudrus möllata.

Õpetaja Eichstädtike olid need õhtud hirm-jad.

Lo pidas wana Hanseniga ja koguduse eest-seisjaga aru. Tahtis katjuda nende pidude ajemele midagi muud ajetada, rääkis lõbuõh-tuteft, loenguteft, lauluseltfi ajutamiseft.

Mõlemad lubasid teda toetada, ehk nad küll tu. emustesse ei uskunud.

„Nii on see olnud ju ürgvanast ajast seadik, ja kardetam on seda raputada. Õpetaja Pohnsen jäi sellega walmis, aga tema juures on kõik teistiti. Siin ei saa jest midagi. Kuid katsuda mõite igatahes.“

See oli asjatu. Mis neil tarwis teada ja mida nad pidid teadma, arwas saarerahwas, jeda mõivat nad omawahel jutustada. Selleks ei olla neil tarwis läbi muda ja wee joosta. Ei, see oli raske ja segaw. See olla ju õpetajast wäga terna, et ta midagi tahtwat teha, aga neile ei tähendawat see midagi. Neil olla pühapäewajest jutlusest küllalt, nädala sees nad piiblit enam kuulda ei tahtwat.

Siis katsus Eichstädt iga nädal noori neidusid kokku koguda; need pidid ta abikaasa seltsis õmblema ja kuduma ja tema tahtis neile selle juures midagi ette lugeda.

Mitu korda läks kõik hästi. Siis jäi üks ja teine ju tulemata, ja jälle kärsises sibe katki, millega ta oma kogudust enefega tahtis kokku siduda.

Ja nii taganes ta enam ja enam iseenda sse.

Uga karedamaks ja karedamaks muutusid ta jutlused, enam ja enam jäi taft halasbamatu patukahetsemisele kutsuja.

Kui ta pühapäewahommikul õpetajamajast wälja astus ja üle surnuaia jumalalotta läks, waikis potawa koguduse jutt äkki. Oli see arwanine wõi tõesti — igatahes uskus ta, et oli temast räägitud ja mitte kõige paremas mõttes. Ta teadis, et nad teda ei armastanud, waid parema meelega tema asemel kedagi teist oleksid näinud. Ja see tegi teda trostiwaks. Tema oli siin kogudust juhtimas ja mitte kogudus ei mõinud teda juhtida. Ja ta teadis, mis neile waja oli. Piitutamise ja walju sõnamitsaga oli neid tarwis kehalikust ja waimlikust laiskusest äratada, üles raputada ja Jumala riigile wastuwõtlikuks teha. Siin ei aidanud pehme, leige julgustus wõi koguni järeleandmine! Kas ei olnud Kristuski templirüwetajatele piitja annud? Ja needki siin olid templirüwetajad, ühed oma laiskuse ja üksluisuse, teised oma ilmaliku maitseelu poolest. Nagu ei oleks meri, mis nende ustees magas, mingi sugune manitseja — nii elasid nad päewast päewa. Noh, siis tahtis tema neile olla manitsejaks, wäsimataks ja mitte kunagi waikiwaks manitsejaks. Ja teda ei saanud nad lahti raputada ega surnuks teha, nagu neil nõu oli jeda wäljas seisnua merega oma tammide ja kaitsemallide abil teha. Ei, ei, tema pani wastu! Oli neil siin wäljas kange friisituri, kõwa

friisipealuu, hea küll — ta tahtis neile näidata, et ta mannermaalasel oma tahe ja wastupanew jõud on. Ei tahtnud nad tulla wabatahtlikult, siis tahtis tema neid sundida pikkamisi, aga alataja Jumala riiki, tahtis neid nii kujundada, kui tema jeda soowitawaks ja heaks arwas. —

Uduväljalad olid lahkunud. Terawasti puhus idatuul, karedana ja selgena seisis pakajetaewas madal mere kohal.

Päewade kaupa walitses juba külm. Uga meri ei olnud weel kaugelki küttes. Ta naeris, kui idatul temast jäiste rusikatega tahtis kinni kahmata, ajas enda kõrgel püsti, nii et õhuke jääkaas, mis ta oli enefele meeldida lastanud, kõlisedes purunes, ja wiskas räbalad pilgatega luudetele.

Siis laulis ja hüppas tuul saarte ümber, mis tema ees mustalt ja raskest tumedas wees seisis. Lained kargasid saarekaldale üles, lauldes ja helijedes; aga seal kahmas neist kinni idatuul, nii et nad äkki hangusid ja nagu wälkuwad, lumivalged filigraanpitsid musta, lõhutud saarekanti palistastid.

Ilm oli kibekülm. Saarerahwal oli waeuwa tubasid soojaks jaada; jest kiviüüsi ja puud neil siin ei olnud, waid nad kütsid ahjusid päikse käes kuivatatud lehmaõnnikuga.

Uknad ei tahtnudki enam julada. Sellepärast seisis mõnes majas lapsed jääkillede ees ja puhusid oma sooja hingedõhtu nendele. Kus aga olemas oli weel wana emakene, seal tõi see kujukilt kuuma panni, hoidis selle aknaruudu ligidale, ja warsti jooksis weji sirinal aknalauale.

Uga jaar wabanes jälle. Juleti jälle mäelt lahkuda ja saare teisele jervale minna. Ilm oli külm; aga kuhu nad läksid, seal said nad kuuma jurimuri ja see soojendas järgmise taluni, kus samuti teemasin tozjas.

Järgmisel pühapäewal oli kiriku ees ainult kolm inimest. Lühikeste sammudega jooksid nad kitsast surnuaiateed mööda edasi-tagasi, et sooja jaada. Kui õpetaja warsti tuleks! Täna, mil neid nii wähe oli, oli ju ükskõik, mil jumalateenistus algas. Ja hea oli, kui õpetaja lühidalt tegi. Kuhu ta ometi jäi?

Õpetaja Eichstädt seisis tõttas ja waatas eesriiete tagast wargelt wälja. Kibe tunne täitis ta südant. Ta otjaesine oli kibras ja wihajest hammustas ta huuli.

Proua Inge seisis teise akna juures, mantel ja rätikud ümber, kirikusse minekult walmis.

Ta ei julenud sõnagi lausuda, kui nägi, kuidas ta mees enefega mõitles. Ta oli juba ammuigi märganud, kui kaugel ta oma kogudusest seisis. Tema wastu ei olnud saarerahwas ta ilial suud pidanud, waid oli talle awalikult

oma arvamise teada annud; nad arvasid teda vähem õpetajaprooviks kui omajuguseks, kel nendega üks waade pidi olema. Ta oli teinud nii mõnegi libeda käigu, et üht wõi teist teistele mõtetele wiia, wõi kirikusse tõmmata.

„Sinu pärast tahame jeda heameelega püüda, Inge; aga ja pead ometi ise aru saama: tema ei ole meie õpetaja. See on ta wististi, aga ta ei sobi meile.“

Nüüd oli ta ära wäsinud. Aga mida enam furistik dieiti ilma wälise põhjuseta laienes, jeda jüdamlikumalt andus ta oma mehele, kelles ta kõik nägi koondunud olevat: wagaduse ja usu.

Õhates astus õpetaja Eichstädt afna juurest tagasi ja hakkas rahutult toas edasi-tagasi käima, wahetewahel käega õhku wihjates.

Kartlikult silmitses Inge teda, ja äkitielt läks ta tema juure ja wõttis ta ümber kinni.

„Anna neile andeks, Karl, nad ei tea, mis reewad.“

„Teawad küll“, wastas Eichstädt järjult ja wabastab abikaasa käed. „Teawad küll. Nad on nagu jõledad lapjed, kes wiletsate asjade ja kaduwa rikkuse pärast kõige parema ära wistawad.“

„Mõttele, Karl, külm kirik.“

„Kas ei wõi nad poolt tundi, nagu mina ja sina, hingedõnnistuse pärast piisut külmata kannatada? Kas jee ei ole kole? Nad kardawad külmanatukest ja teawad ometi, et jelle wiidetud tunni eest pärast igawesti peawad põrgus põlema. Do, need jõledad ja nõrgad hinged! Kord läksid Kristus tunnistajad rõõmuga surma, ja need siin?“

Inge astus afna juure ja tähendas taja, ise usknatu: „Wõib olla, tuleb mõni weel!“

Jõledus oli neid õhida. Aga ta tegi jeda, et mehes lootusejädet õhutada ja teda waigistada.

„Inge, mis ja petad enmast ja mind? Keegi ei tule, ei keegi.“

Ja jälle jalutas ta rahulikult edasi-tagasi, silmitsjetud kartlikkudest naisefilmadest.

Kirikulijed said karsituks. Lõdisebes ja üksteise ligidale tungides seisid müüri warjus ning wahtisid õpetajamaja atende poole.

Õpetaja ei märganud jeda. Aga ta abikaasa nägi jeda ja ütles paludes: „Karl, nad ootawad wäljas. On aeg. Palun, mine wälja.“

Ja ta medas mehe usje juure.

Nüüd läks Eichstädt wälja, filmad filmad ja waljud. Ta wiis kõik oma meelepaha kirikusse kaasa.

Ta sõnad olid kui piitsjahoobid. Ja, ehk nad küll esimeses joones olid mõeldud äraolijatele, tabasid nad ometi kõige pealt neid, kes kantsli all istusid.

Pärast jutlust astus Melfs tema juure ja ütles oma rahulikult wiisil:

„Need olid täredad sõnad, herra õpetaja. Aga pidage meeles, et wanabel raske on jelle küluga kirikusse tulla ja nooredki meie kirikus, mis nagu jääkelder külmi on, terwet tundi isurda ei taha.“

„Kui neid sijnemine hääl Jumala juure kutsuks, küll nad siis tuletsid. Aga jeep ju jee on, et neid mingi asi Jumala juure ei tõmba. Mina pean ju ta jelle külma wälja kannatama.“

„Muidugi. Aga jee on ju ta Teie amet.“

„Herra Melfs, mitte mu amet, waid mu jüda teeb jelle fergeks. Palun jeda meeles pidada.“

„Sellejuures ma ei kahtle. Ja kui ma asjast juttu tegin, siis tegin jeda, et Teile head nõu anda. Tehte, nagu jeda õpetaja Bohujen Westeroogel teeb. Paneb talwel kiriku kinni ja julustab oma toas. Niipalju ruumi on seal itka, kui ta kõik tulewad. Kui igakõiks ainult tahab —“

„Itka ja itka õpetaja Bohujen! Mina ei wõi teiste järel käia. Tunnen oma sihte ja teid ning tean, mis teen ja mis õige on.“

„Ja jah. Ei ma tahtnud Teile midagi ette kirjutada, tahtsin ainult head nõu anda. Täna ma tulin weel. Tulewal pühapäewal ei tule minagi enam jelle küluga. Jumalaga!“

Ja kiirel, tugewal käigul lahkus ta.

Õpetaja Eichstädt waatas temale filmapilgu trotsiwail filmil järele; siis läks ta koju.

Laua juures ei rääkinud ta sõnagi.

Ja pärast, kui ta oma tuppä läks, ütles ta: „Pean ükji olema, Inge.“

Inge nägi teda alles, kui ta tuld joomis ja Inge talle põlewa lambi wiis.

„Karl!“ Taja, kurwalt kostis jee.

„Dean, mis ütelda tahad, Inge. Wabanda, — aga ma ei wõinud teijiti.“

„Sa ei tohi jeda nii raskelt wõtta. Karl. Küll tuleb kord aeg, mil õiguse jaad. Kanna ta, nagu mina. Mina usun sind.“

„Jah, sina usud, Inge. Seft kuhu ma jõuakjingi, kui ta sina mind ei usuks.“

Ja siis istusid nad jälle põlewa lambi walgusel wastastikku.

Mees oli andja ja naine wõtja.

Tahteta, armustujeta, wõttis Inge kõik wastu, mis Karl talle pakkus. See oli ta jumal. Tema poole waatas ta üles, kui kõige puhtama ja pühama poole; tema ette ta kummardas, tema ees waitisid kõik häaled ta sees. Tundide kaupa wõis ta tema ees istuda ja palwelikult ta juttu kuulda. Ta oli Karli fogudus. Kõik, mis Karl jellele tahtis ütelda, ütles ta temale ja tekitas temas wahetewahel sügawa

jüütunde, nii et temale veel enam alistus kõige kohata ütles ta „jah“.

Ka täna oli temaga ühes arvamises, kui õpetaja seletas, et ta jumalateenistust iifagi tahab kirikus pidada. Kui ta aga pikema arupidamise järele Hanjeniga weendumisele jõudis, et hea oleks kord õpetajamajas palvetundi pidada, siis arvas ka Inge seda kõige paremaks.

Koolilapsed teatasid jeda kodus — aga tagajärjed jäid tulemata.

Lühike sõnavahetus tema ja Mells'i wahel oli kulutulena üle jaare lennanud ja nüüd trotsisid kõik; ainult wähe inimest oli lähemal pühapäewal tema ees.

Ta oli koguduse kaotanud.

13.

Sadanud oli paks lumekord. Saar oli üle ja üle walge ning paistis mustast merest imeheledasti wälja.

Meetrikõrguseit kattis pehme waip aaju.

Kedagi ei olnud, kes oleks teid lahiti kaevanud. Mõistarmiski? Kõõgid ja keldrid olid täis, igal talul oli, mis talle waja. Wiis, kuus maja, igalt mäelt olid omale wastamisi teed teinud. Lõbu ei puudunud. Ainult kirikumägi oli üfif, jesi et seal peale õpetajamajamuid maju ei olnud.

Kui Inge esimesel hommikul afnaft wälja waatas ja pehmet, laia lumewaipa nägi, naeris ta. Ja õpetaja Gichstädtki rõõmustas, et lumi ta kõigist taludest lahutas.

Uga mida enam lund jadas, mida paksemaks waip paisus, jeda rõhumamalt hakkasid mõlemad üfjündust tundma. Küll ei olnud nad ial teistega läbi käinud, aga nüüd, mil see wahetord peale jummitud, tundsid nad endid omeli mahajäetutena.

Tihhi seisid nad, kui õhtu jõudis, tundide kaupa afna juures ja wahtisid wälja külma, selgesse talweõhtu.

Siit ja sealt piilus ümberringi seiswate talude tihjastest, wäikestest afendest nõrk tulekuma nende poole kui pehme, armas rahutäht.

Ja siis mõtles Inge oma wäikse wanemate-maja peale, wäikse, mugawa toatse peale, milles ta nii mõnegi armja talweõhtu juttu ajades mõõda jaatnud, wõi Westerooge lahke õpetaja peale. Seal oli ta wiibinud nii mõnegi õhtu, kui torm afende taga lõgistas. Ja alati oli seal walitsenud rõõm ja pühalikkus. Õpetaja oli mõnda luuletust lugenud wõi oma reisidest wäljas maailmas jutustanud.

Siin oli kõik üsna teifiti. Siin puudutati ifka ainult üht keelt. Siin kõlas ifka ainult üks toon. Ja see oli raske ning kõfne.

Ja ometi armastas ta jeda meest, kes ta

omale elufeltfilijets oli wõtnud. Mõnikord tundis ta koguni tungi tema ette põlwili langetada.

Täna aga lajus kõik nii raskesti tema peal.

Oli see koduigatus? Wõi oli see juba mõnda aega temas kerkin kartus, Karl wõiks temast ära tiidineda, jesi et ta temale midagi ei osanud pakkuda? Ta tahtis temale heameelega olla waimlik jeltfiline ja tundis iga päew, et ta jeda olla ei wõinud ega osanud. Tal ei olnud ju muud, kui ta ise ja ta suur armastus. Ja mida enam ta fartis waimlikult mitte tema wäärt olla, jeda enam hoolitfes ja muretfes ta tema eest wagu ema. Piirituma armastufe, mida proua Pohnsen poja wastu ilmutas, wõttis ta omale eeskujuks. Nagu jelle proua omad olid kõik poja jilda ja mõtled, nii tahtis tema olla. Ja nii hoolitfes ja tegi ta kõik, et Karli kõita; kuid see ei pannud jeda tähelegi, waid wõttis kõik jelle wastu, nagu ifeenejst mõistetama kohufe. Ta hellitati nii ära, et mõõduandew ei olnud enam abikaasa arwamine, waid ainult t e m a oma.

Tähelepantu alla tulid ainult õpetaja tarbed, mitte ta abikaasa omad. Ja nii langes õpetaja walitsuswale laiemale ja laiemale, nii et proua talle wabatahtlikult ja tähelepantumatult kui ifeenejst mõistetamalt alistus; ja mida enam Inge oma tahte kaotas, jeda terawamini esines Karli tahe.

Õpetaja oli enda Inge wastu ka warsti tihjaks rääkinud, ja nii istusid nad tihhi tundide kaupa tummalt.

Mõnikord palus Inge temalt mõnda raamatut, aga Karli raamatukogu oli wäike ja sijaldas enamasti ujuteaduskirji raamatuid. Meid andis ta abikaasale, aga see luges ainult tähti, ta nõudew, janunew hing ei jaanud midagi.— Kui raskesti tänane päew neid jälle rõhus!

Majas walitfes jürmawaius. Kusagil krabistas hiir ja seinas puuris puu-ufis; hirmfasti kajas see hääl läbi waiufe: Oli nii waiune, et jelsgesti kuulda oli, kuidas woog saare kalbal jääb killustas.

Kui kaua olid nad juba afna juures seisnud! Ja ifka raske maks läts Inge jüda.

„Pean ma lambi põlema panema?“ küfjis ta taja, ilma et oleks liigutanud.

Restis tiki aega, kuni Gichstädt wastas, ja ta sõnad tulid ühetoonilifelt, pikkamisi:

„Ei, weel mitte. Mõistarmis ka? Õhtu on pikk küllalt.“

„Kuidas joomid.“

Nagu oleks terwe igawit mõõdunud, nii pikk näis talle olewat aeg, kuni ta jälle ütles:

„Kui waiune ja üfif on meie elu!“

„Seda pead ju tundma ja oled sellega harjunud.“

„Kas sellega võib üldse harjuda? Sina, Karl? Olid ju alati seal, kus sind ainult mõni samm teistest lahutas.“

„Mul on, nagu oleks juba tuhat aastat tagasi, mil viimati linna walgeil tänavail käisin.“

„Jutusta mulle midagi juurest maailmast, Karl!“

„Ah, juur maailm! Ta on sama väike kui see ilm siin väljas, või vastuolija, meie oma on sama suur kui tema. Kehtkohats on tal ometi ikkagi ainult tükk inimelu.“

Ja ta jutustas Ingele oma ülikooli ajast, waejuselt, näljast elu järele ja oma piiritumast pettumusest, igatsusest rahu järele ja oma juurest plaanidest ning eesmärkidest.

„Ja nüüd? Olen ma edasi jõudnud? Olen ma midagi kätte saanud? Mu jalad seisawad alles redeli alumisel pulgal, mis maast taewani tahjini seada. Võib olla, ehk oli see siiski wiga, et siia tulin. Wahest oleksin mõnes juures liinast, mõnes wangimajas, või sijemisjoni ajutuses kiiremini või mõjujamalt jähile jõudnud. Aga ei, ära kardada. Veel ei anna ma alla. Oma päewa ja tunni wõitlen enesele kätte.“

Ta jalutas edasi-tagasi ja kordas, mida ta abikaajale ju tuhat korda oli ütelnud. Et ta ikka enam ära tardus, jeda ta ise ei märganud. Temast sai lihtsalt ikka enam ja enam formuli-mees.

Inge oli afna juure seisma jäänud ja kuulas, aga ta süda ei läinud selle juures rõõmsamaks.

Märkas Eichstädt jeda?

Üksikelt lõpetas ta ja ütles:

„Wõtame tule üles!“

Ja jälle läks õhtu mööda, nagu teisedki õhtud — ühetooniliselt, waikest, waikses.

Mõni päew hiljem, kui Inge afna juures käitööd tegi ja aegajalt pilgu wälja heitis, nägi ta äkki Rifelimäel kaht meest, nii ruttu kui sügaw lumi lubas, edasi ruttawat.

Kuhu tahtsid nad minna?

Nagu näis, Dornjeni mäe poole.

See ei olnud harilik küllaminek, selleks oli meeste käik liig kiire.

Natufe aega hiljem tuli ka Jaan Behrend oma talust ja ronis, kargas, püherdas läbi paksu lume kirikumäe ligidalt mööda.

Ruttu tõi Inge pikksilma, mis isa talle kaasa annud, et see ta uues kodus ei puuduks, sihtis selle mäest mäele, talust tallu ja leidis Dornjeni mäel Sönke Fokerti maja pealt walgest lumest juure musta rätiku.

Nüüd tuli talle äkki meele, et Sönke Fokert haige oli. Rätiku-märgi abil kutsuti abi. Nii siis oli asi temaga paha.

Inge tundis jeda märki omalt jaarelt. Mii-jama olid mõlemad üfikud wanad Habeli jaarel enesele kord abi kutsunud. Siin wäljas tehti jeda ikka nii; tema ise oli enam kui kord kaasa olnud. Ja ilma pikemalt mõtlemata kargas ta üles, jooksis kotta, wõttis enesele rätiku ümber ja ruttas ukse juure, kui ta mees wälja astus.

„Kuhu ja lähed, Inge? Mis sul on?“

„Sönke Fokert on raskesti haige, nad kutsuvad abi, ma lähen sinna.“

Ta oli majaukse ju pooleldi awanud ja tähendas nüüd üle lumewälja.

„Kas näed seal rätikut?“

Kui Eichstädt talle arusaamatult otja waatas, seletas Inge talle wana kombe ära.

„Jää siia, Inge. Mina lähen sinu eest. Mis ja seal teed?“

„Ei, ma pean sinna minema. Olen õpetaja Bohneni juures mõndagi haigerawitsemisest õppinud, mis seal võib kasulik olla. Tule, lähme ruttu!“

Tee oli raskem kui mõeldud. Kui lumi oligi kõwa, mõnest kohast murdus ta ometi läbi ja nad wajusid poole kehani jisse.

„Parem oleks olnud, kui ja oleksid koju jäänud, Inge.“

Ilma wastamata heitis Inge mehele pilgu. Ühki des ronis ta lumeaugust wälja ja ruttas edasi.

Seeford ei olnud see aga veel mitte Sönke Fokert, kes appi oli hüüdnud.

Tema naine oli oma ainja lehma lauda-ukse ees seiswale kinnale jooma wiinud, kuhu weji kaewust jisse pumbati. Siledatel kividel oli lehm libijenud ja sügawale kaewu kukkunud. Seal ta nüüd wiibis, firutas pea weest wälja ja ammus hirmjasti.

Üleaedjed seisid kaewu ümber, teised ruttasid kohale, ja parajasti kui õpetaja oma abikaaja jelsis mäest üles ruttas, tõmmati lehm kaewust wälja.

Pettumult hüüdis õpetaja Eichstädt:

„Minult weis! Ja selle juures askeldamine, nagu oleks terve mägi hukkumas!“

„Karl“ — need sõnad tulid ruttu ja külmal — „Karl, siin wäljas maksab weis tihti sama palju kui inimene, ja uputuse puhul wiiaakse loomad enne meid pöõningule. See on siin wiijiks!“

Eichstädt kehitas õlgu. Mii ei olnud ta jeda ju mõelnud, aga ta ei ütelnud midagi. Wadata ta ei wõinud, Inge ka mitte, ja sellepärast manitses ta kojuminekule.

„Kohje, kohje“, wastas Inge ja pöõris weel

ford meeste poole. „Meil kodus kuffus ford ta üks nullikas kaevu. Isa andis talle magusjat, palamat teed, ja loom sai jälle terveks“.

„Ja jah, hea küll, Inge.“

„Nad lahkusid.“

Keegi jooksis neile mäejalal veel järele:

„See oli sinust ilus, Inge, et tulid. Seda ei unusta ma julle iial, kui julle ford abi waja on.“

Inge punastas; ta teadis, mis jee tähendas.

„Tänan, Bondits. Meie, jaarlased, peame fokka hoidma.“

Ja jälle rabelesid nad lumest läbi.

See ford oli Ingele teekond raskem. Ta jüda pekkis kangesti; tihti pidi ta peatama ja täed rinnale wajutama, mis wahetewahel nagu krambis oli.

Suure oja ääres ei jahanud ta enam.

„Seijatame filmapilgu, Karl.“

„Ütle sin julle juba, oleksid pidanud foju jääma.“

„Laje olla, Karl“, ja Inge naeratas wäsinult, „küll lähed lõik mööda. Tulime liig ruttu.“

Wiimaks olid nad kodus.

Inge läks kohe woodi ja jäi magama.

Teisel hommikul oli tal ju parem ja ta naeris, kui Karl tegi, nagu oleks tal mure. Ta ei tahtnud midagi märgata lasta. Tema pärast tahtis ta enmast hoida.

14.

Kaks nädalat hiljem olid jõulud.

Ilm oli muutunud. Üksna äkki hakkas wihma jädama. Lumi julas, ja kui püha kätte jõudis, oli jaar jälle peaaegu lumetu. Minult mägede weerul ja ojaades walendas ta veel.

Siis tuli kōwa edelatuul, murdis jää, mis madal mere madalal veel seisis, ja liikas jelle pragijedes kaldale.

Meri oli jälle waba.

Nüüd läks õpetaja Eichstädt Peeter Dirkeni juure ja palus teda, et ta juurele maale minnes temale ja ta kirikule sealt jõulupuud taa-ja tooks.

See lubas seda ja sõitis järgmisel päeval Kleinjeli.

Mathsen, „Kleinjeli juhtuli“, seisis kaitsewallil ja teretas teda. Tema lustilik punane nina hiilgas terawa tuule käes veel enam kui muidu.

„Suimene, Mathsen, kuidas ju nina särab!“

„Jah, Peeter, seda ei peaks sa ütleva. Suimesed arwawad, et see joomiseft tuleb.“

„Tean,“ naeris Peeter, „ja fina ei joogi.“

„Seda küll mitte, aga ainult heade jõpra-dega.“

„Nagu mina. Noh, siis läheme. Palju aega mul ei ole. Pean kohe jälle tagasi minema. Kõige pealt paneme jõulupuud püsti, siis wõtame mõne napsu ärawõdrutamiseks.“

Nad raiusid mõned kuused Mathseni aiast maha, aetasid püsti ja istusid siis jurimuri jooma.

„Ütle, Peeter, mis teeb uus õpetaja?“

„Noh, temast pole palju ütelda. Hea mees on ta, aga kange kui kurat. Ei ole meie mees. Ei jaa temaga läbi. Ei ole õpetaja ega arst.“

„Seda ma juba arwasin. Oli nii imelik mees. Noh, nagu keegi on. Ja tema proua?“

„Proua? Tore proua, hea proua. See on tuline õige. Noh, nüüd jätub jurimurist, waja minna. Sõit ei ole lõbus, wees on veel palju jääb.“

Kaldalt kaugele liikates, hüüdis ta veel ford naerdes tagasi: „Jää kaitsewallile seisma. Sinu nina walgustab mulle kuni Habelini ja Grödeni teed!“

„Ah, mis, jaare peremees!“ mõrgas teine wihaselt ja lippas oma logijemate puukingade- ga jooja kõrtsituppa tagasi.

Kaks päewa hiljem põles jõulupuud Hoogerooge jaare kirikus.

Täna oli kirikulisi enam kui muidu. Kõigist taludest olid nad läbi widewiku tulnud. Pühalik jõuluhelemus kihutas neid. Enamal jaol nendest puudus jõulupuud. Kust pidid nad ta jaamagi? Saarel kuuski ei kaswanud. Ja onte- ti igatseid nad pika aastase rübelemise järele ford jälle waitseid, pühalikke küünlaid waadata ja kuuseokste jaladuslikku praginat kuulata- da. Kooliõpetaja Hansen oli lastele ta iibe uue jõululaulu õpetanud — seda tahtsid nad lõik kuulda.

Inge pidi harmooniumi mängima. Hansen oli seda palunud. Ja Inge tegi seda hea meelega, kuigi ta enda tundis haiglaste olemat. —

Kuidas tuul mühises.

Nad pidid lõik põhjaukse kaudu kirikusse minema. Lõunapoolist uft oli tuule pärast wõi- matu awada.

Nüüd istusid nad kirikus, kõigil paksud mantlid seljas ja rätikud ümber.

Gull küünlaid tegid kiriku pisut sojemaks, onte- ti tõusis kirikuliste hingeõht nagu peen udupilw üles lae poole ja pani tuled wabisema ja plahsuma.

Tasakesi hakkas harmoonium mängima. Pehmelt ja armjasti heljusid toonid läbi waitse kiriku. Siis 'aulsid lapsehääled:

„Püha bö! Onnistud bö!“

Kõik teisedki hakkasid laulma, aga mitte nii

waljusti ja karedasti kui muidu. Kõik katjusid laulda tajakesti ja peenelt.

Meljs aga, kes aina ligidal istus, ei lalunud kaaja. Ta kuulatas tuult, mis ikka kõwemaks paisus, kiriku ümber wingus ja ust raputas.

Ta paistis tormiks tõusta tahtwat.

Siis ei jaanud see õõ neile mitte waitkõks ja õnnistatud õõks. Merde oli wiimastel nädalatel väga palju wett kogunud, ja tuul oli pöördunud.

Wahest oli parem õpetajale ütelda, et ta täna lühema jultuse teeks. Sest kõigil oli tarwis koju rutata enne tormi tait hoogu, et kaewustid ja uksti liiwakottidega kindlustada. Legi ta pika jutluse, wõisid rabad ju wett täis olla ja siis tuli kõigil läbi filmata wee koju rutata.

Weel filmapilgu tahtis ta oodata; lapsed pidid esiti oma uue laulu ette kandma, et neil hea meel oleks, sest sellest oli wiimastel nädalatel palju räägitud. Juba algasid nad. Harmoonium saatis neid taja. See oli wana, armas jõululaul:

„Kõrgeft taewast tulete, õõ inglid, tulete ja laulate . . .“

Nüüd waitis laul; waitjes pühalik waitus. Minult tuul turtus ja õigas kiriku ümber.

Tähelepanematult, nagu läheks ta weel koti järele, mida iga pühapäew pingist pinki kanti, läks Meljs altari taha, kus Eichstädt seisis, ja teatas talle oma kartuseid.

„Lähed ast kardetawaks?“

„Kes seda teab. Selajal on tuul arujaa-matu ja wõib kõik kaaja tuua.“

„Teie arwate siis, et hädaoht —“

„Ei, seda ma ei usu. Aga sellegipärast—“

„Muidugi! Sseenest mõista!“

15.

Kui inimesed kirikust wälja tulid, siis teadsid nad, miks Meljs niikaua altari taga wiibinud ja õpetaja ainult jõuluewangeeliumi lugenud ning lühikeste palwe teinud.

Torn puhus üle saare ja mereweew lumiwalge waht siras läbi pimeduse.

Tuli raske õõ.

Nad wõtsid lapsed oma wabele, haarasid üksksteisest kinni ja mürdsid tormist läbi, kuna õpetaja oma prouaga uksti kirikusse künnlaid jäi kustutama.

„Läheme ruttu koju ja paneme oma puu põlema, Jnge.“

„Ei ole weel aega, Karl. Kõige pealt peame oma kaewu kinni panema. Wesi tõuseb, wõib olla, kõrgele.“

„Selle toimetan mina. Mine sina tupp ja sea kõik walgis.“

Jnge naeratas.

„Mis sina sellest tead?“

Jngel oli õigus, Eichstädt ei teadnud sellest midagi. Weel iial ei olnud ta meretõusu näinud, ei iial üht talu mereweew vastu kaitse- nud.

Maja taga seisis juur liiwahunnik, hädapäewade jaoks sinna tocku kantud. Ruttu tõi Jnge kotid ja labida ning hakkas kotte liiwaga äitma. Eichstädt aitas teda. Torm rebis neid riietest ja ahwardas mitu lorda maha wisata. Aga nad panid wapralt vastu ja wedasid kotid kaewurakkele.

Mende kaewud olid jügawad, müüritud tsi- ternid, mis katujelt jadawa weega täideti. Wesi oli kollane ja jogane, aga ta oli ometi wesi ja ainus wesi, mis majas leidus. Läks mereweewi kaewu, siis kannatasid nad keset mühisewat merd weepuudust ja pidid endile wett manner- maalt suurtes tündrites tooma. Uputuse pu- hul oli neil siis esimene mure kaewu eest.

Mii ka kirikumäel.

Keeegi ei aidanud neid. Nad ise kahetsesti pi- did wedama koti koti järele kohale ja kaewu- rakke asetama, et see tihe saaks.

Siis wedasid nad teised kotta ja ladu- sid nad, pärast uste lututamist, läwe ette kaitse- walliks.

Wiimaks oli töö tehtud.

Jnge tõi õhtuõõgi lauale, ja pärast istusid nad toas, kus jõulupuu põles.

Aga õiget jõuluhelewust neil ei olnud.

Õpetaja Eichstädt ei tunnud tormi weetõusu ja kartis. Jnge aga tundis enda wiimaste tundide waewa ning niiske õhu tagajärjel wä- sinud ja haiglase olewat.

Ja siis ükfindus — see kole ükfindus!

Jutt ei tahtnud edeneda. Ikka vähemaks ja vähemaks jäi ta ja waitis lõpuks täiesti.

Kõed süles, istusid nad ja kuulatasid tormi, mis maja ümber wingus.

Meele tulid neil minewiku päewad.

Jnge mõtles ilusate jõulupühade peale wa- nemate majas Westeroogel. Õpetaja Pohnsen oli alati neil wõi tema õpetaja Pohnseni juu- res olnud, kui kingitused kätte antud. Siis olid nad juttu westnud, wõi õpetaja oli jõulujutte ette lugenud ja pärast õunte ja päsklate peale kaarte mänginud jne. See oli alati ilus ol- nud. Ei tea, kuidas seal nüüd lugu on? Raht- lemata mõtlešid nad tema peale ja kõnelesid te- mast. Ka õpetaja Pohnsen. Ja äkitfelt tuli talle meelde, kui joojalt Pohnsen mullu jõulu- puu juures ta kätt oli pigistanud ja kui südame- likult temale filmata waadanud. Selle mõtte juures punastas ta, lastis pea norgu ja mõt- les: see armas, hea inimene! !

Äa õpetaja Eichstädti mõtted lendasid tagasi.

Ta oli nii mõnegi jõuludõhtu juures liinas omas väikses toas teiste üliõpilaste keskel mööda jaatnud. Palju pühalikust polnud seal, jeda enam palju palawat waidlemist usuteadusliste wõi teiste küsimuste kohta.

Torm kaswas.

Maja põrus ta tõugete all.

Wihma woolas maha ja wihmapiijad peksid afnaruute.

„Tõujeb wesi kõrgele, Jnge?“

„Ta ongi wesi juba mäel, Karl.“

„Ja jeda ütled ja nii rahulikult?“

„Olen saarelaps. Kas ja kardad? Meie oleme igal pool Jumala käes.“

„Jah, jah. Aga nii ühtikult wäiksel saarel istuda ja teada, et wesi kõrgemale ja kõrgemale tõujeb, on mulle hirmus mõte.“

„Olen jeda juba mitu korda näinud. Mullu talwel oli ta ka kõrge. Siis ujus üks laewamaast meie mäele ja põrutas nii kõwasti wastu meie maja, et müüri sisse juure augu rebis. Ja terve tuba oli meil wett täis.“

„Jah, aga siin, siin—“

Rahutult käis ta edasi ja tagasi.

Jnge aga jäi rahulikult ja ütles:

„See maja on kõwa. Siin pole häda. Waatan õige kord, kui kõrge wesi on.“

Ta läks wälja kotta ja jättis ukse lahti, nii et tulekuma põrandale langes. Kuidas see kirjendab ja kirjendab!

Wesi oli wististi ju ukse taga, sest ta niriises kottidest läbi.

„Aga waata ometi, Jnge, waata! Mis see on?“

„Wesi. Ta on täna kõrge. Anna mulle weetõusu kalender!“

Ta lobas sõrmega ridu, kuni päewa ja tunni oli leidnud.

„Kõrgem weeseis kell 9.“ luges ta ja waatas kella. „Siis on weel tund aega, enne kui meri alanema hakkab.“

„Ja nüüd?“ Wärisew hirm kajas õpetaja häälest. „Mis peame nüüd tegema?“

„Ootame ära, Karl, muud midagi. Ja kui asi peaks õige hulluks minema, siis põgeneme üles põõningule.“

Gichstädt näis mõtlewat ainult eneje peale, sest mitu olets ta märganud, kui kahwatu Jnge oli. See ei tähendanud Jnge juures aga kartust, waid see tuli päewajest ärewusest ja niiskuse ning külma mõjust. Ta pidi iste wõtma. Gichstädt jooksis siia ja sinna, kord tuppa, kord kotta, kord kööki, waatas kella ja kuulatas tormi.

Wiis minutit. Kümme minutit. Ja jälle wiis minutit.

Kui hirmus pikkamisi kadus aeg, kuna wäljas kojas wesi tasakesi niriises ja tõusis.

„Sina, Jnge! Kas tuul ei rauge?“

Mõlemad kuulatajad hinge kinni pidades.

Ei, torm põrutas maja itka weel raugematul rammul.

Aga Jnge, kelle kõrwad Põhjamere tormi wiiji tarwis eriti terawad olid, kuulis wihnast ja oigamisest juba, et ta oli põbranud ja teijele kaldunud.

Torm on praegu weel sama kõwa, Karl.

Aga hädaõht on möödas. Tuul on idasse põbranud ja ajab mere tagasi. Ara kardad enam midagi. Wesi langeb warsti. Wõime rahulikult woodisje minna.“

„Ei, ei! Mitte jugugi! See on ju kole!“

Ohates tõusis Jnge üles.

„Ara ole pahane, Karl. Aga mina pean woodisje heitma. Waewalt seisan weel jalul.“

Kui Gichstädt teda ei olets toetanud, ta olets kuffunud. Kahwatul ja lödwalt puhkas ta mehe käte wahel.

Waewaga aitas Gichstädt ta woodisje.

Tema ise aga jäi walwama ja walwas koiduni, kuni wesi saarelt lahkus ja ainult konna-karbid ning mererohu sinna maha jättis.

Hommikul oli ilm waiiksemaks jäänud. Küll oli tuul weel kange ja piitjutas woogusid müriseses wastu saare kallast, aga madalikud olid weest juba peaaegu tühjad.

Nüüd tulid saare elanikud majadest wälja, käijid üksteise juures ja waatasid kahjud üle.

Ka kirikumäele tulid nad.

Jnge terwis oli juba piht parem.

Naisjed aitasid koduste rohtudega ja troosti-õnudega ja proua Hansen jäi ta juure, et kole käepärast olla, kui terwis jälle halweneb.

Nii kadus päew.

Õhtul läks tuul jälle kangemaks. Wäljas wahutas meri. Aga täna polnud häda, sest tuul puhus teijest poolt.

Tornimäel istusid kõik wiie maja elanikud Peeter Dirkseni juures ja weskid jurimuri juures juttu. Muidugi oli jutuwaineks möödnud tormiõõ.

Keegi ei olnud kartnud; nad tundsid niisuguseid uputusid ja olid nendega harjunud. Palju, palju aastaid ei olnud wesi nende majade juures midagi rikkunud, waid oli ainult saarekallast närinud; miks pidi lugu nüüd äkki muutuma? Minult sellest oli neil kahju, et wesi nende laste jõulurõõmu oli rikkunud. Aga jeda jaadi ju weel parandada, täna wõi homme wõi mõnel järgmisel päewal. Tuul oli küll suur, aga uputusid enam karta ei olnud.

Kuid eilegi ei olnud kõik endid lastnud eksitada. Peeter Dirksen jutustas sellest:

„Läksin täna hommikul kole wara Freriksenide poole, sest nende maja on kõige kardetawamal kohal ja nad on ainult kahetse. Seda

oleksite pidanud nägema. Nad ei olnud midagi märganud. Torm oli neil kõik soojuse toast wälja ajanud ja jellepärast olid nad warakult magama läinud. Kui nüüd ilm kõige hullem oli, ärkasid nad ja Sabe Frerksen tõusis üles, et wälja waadata. Siis nägi ta terve mäe walge olewat ja hüüdis mehele: „Mõt!e, Förrgen, jälle on lund sadanud; terve mägi ja kõik heinamaad on lund täis ja walged!“ Tal ei olnud aimugi, et see lumi ei olnud, waid waht oli, ja rahulikult heitsid nad jälle magama. Alles täna hommikul tõustes nägid nad, mis torm oli teinud. Puutrepp, mis üle walli aeda wiib, oli ära ja majaulse ees seisid juur palk. Selle wõttis Sabe mälestusteks, sest tema arwates on Jumal sellega ütelda tahtnud: „Siitamaani ja mitte enam edasi!“

„Merelt wõiwad ka weel pahad teated tulla. Amrumi taga wõis määratu weetõus olla“.

„Sirmus! Ja weel jõuluõhtul!“ kurtisid naised.

„Küll õpetaja wõis ka karta!“ hüüdis Jaan, jurimuri klaasi ääreni täites.

„Jäta õpetaja rahule! Tema armas proua —“

„Proua kohta ei ütle ma midagi!“

„Ei, aga midagi sellest jääb ka temale külge.. Ja jeda ei ole temale tarwis.“

„No jah, siis mitte. Wõin ka waikida“.

„Ja jurimuri juua! Seal on sul õigus, Jaan!“

Kõik naersid, ja rahu oli jälle majas.

„Ja jah“, wõttis Heinrich Bohens uuesti sõna, „lähemal ajal kuuleme ja loeme palju teateid. Ja „Koputaja“ koputab wist nii mõneleagi uksele“.

Naised kohkusid, katsid kõrwad finni ja hüüdisid:

„Mitte koputajast rääkida. Siis ei saa terve õõ magada. Küllalt wara saab jeda kuulda, kui ta ju ukse taga seisab“.

„Mina ei ole teda weel iial näinud!“ pomises Jaan.

Uga kõik teised olid teda näinud.

„Mööbdaläinud talwel, kui minu naine ja mina kord kahelkõiki waikelt taas istusime, seal ta oli. Olin piibu põlema pannud ja lugesin Tonderni ajalehte; sest jeda oli parajasti terve palk tulnud, kui postipaak jälle käima hakkas. Ema istus tugitoolil ja waatas Peetri kirju. Peeter wõttis seekord Lõuna-Ameerika wetes. Korraga kajab wäljast jala-astumine; meie tõstame pead ja arwame, et mõni hiline külaline tuleb. Ja sammud tulewad just meie maja poole. „Kes see küll wõiks olla?“ küsis ema. Korraga jääb kõik waikjeks, just juurel kivil afna all, kus ma istun. Ja siis koputatakse

tasakesi kolm korda. Mina märkan, et mu jalad wärijema hakkawad ja piip kujuk mul pea aegu juust. Sta ema ajab pea püsti, ja kui näeb, et mina kardan, saab hirmja krambi, kahwatab ja karjatab: „Heinrich, koputaja! Oh mu Peeter, mu Peeter! Nüüd on ta uppunud!“ Ja kukub pörandale. Ja jah“.

Teised tundsid jeda lugu; aga ometi istusid nad, filmad pärani lahti, ja wahtisid tardunult jutustajale.

„Ja siis?“

„Jah, siis. Wiisin ema woodisse ja läsin wälja ukse ette. Afna all oli juur weelolif. Mii oligi see Peeter olnud. Ta oli ära uppunud ja meile jeda teatama tulnud; ja ta märgabest riiteest oli weelolif tekinud. Katsi tuud hiljem kirjutati meile, et Peeter kap Horni juures merde sukunud. Ja, jah, koputaja!“

„Krasjen Weinerti juures oli tawatw kewade lugu jamajugune. Uga te tunnete ju jeda lugu“.

„Üks ta kõik — jutusta!“

„Tema kats poega olid kalaaurikuga Jõlandi jaarele sõitnud ja seal ligidal ära uppunud. Sest seal walibeb ju alati pais udu. Ja siis külm wesi. Lühidalt, nad olid sinna jäänud ja teatasid endid ühel õhtul kodus. Mõlemad. Wana Krasjen kuulis koputamist selgesii ja nägi ka mõlemaid weelolife. Uga uskuda ta jeda ei tahtnud ja jellepärast ei pununud ta pärg ega wisanud merde. Siis tulid nad uuesti ja weel kolmalki korda. Krasjen ei tahtnud uskuda. Uga kui nad Jõlandist enam tagasi ei tulnud, siis pidi ta nende jurma uskuma. Ja nüüd on ta pijut lollatats jäänud, jookseb wäljas udus ringi ja usub, et kord koputaja kolkku saab“.

„Mishjugused kohutawad lood! Jutustage ometi midagi lõbuat wõdi laulge mõni jõululaul“, manitses Peterjeni ema.

Uga Bahens ütles:

„Olgu peale, Magdalene. Oleme rõõmsad, et koputaja on. Siis jaame ikka neilt teateid, kes merel wiibiwad. Ja kui mina kord merele jään, ja koputaja —“

Sel filmapiilgul tuli keegi mäge mööda wäljas lähemale ja lähemale. Tulijel jooksul tuli ta ja jooksis akendest mööda.

Tardunult ja kahwatult istusid naised, ja isegi mõned mehed wõtsid äkki piibu juust.

Nüüd seisid tulija ukse ees.

Ja siis koputati kõwasti.

Waljusti karjatasid naised ja tungisid toast kõõti.

Peeter Dirksen aga läks julgesti wälja kotta ja awas ukse.

„On keegi wäljas?“ hüüdis ta pimedasse.

„Jah, mina!“

Keegi tungis kotta ja kofast walgesse tupp, märg ja jasitud. See oli õpetaja Eichstädt.

Nad wahtisid kõik tema peale, kuidas ta, märg ja porine, juuksed segajed ja kübarata, nende ees seisis.

„Herra õpetaja? Mis on sündinud?“

„Wäsinult wajas ta toolile.“

„Minu abikaasa, mu abikaasa —“

„On haigemaks jäänud?“

„Jah, ja arsti ei ole. Kust saan ma arsti? Minu abikaasa sureb, kui arst ei tule.“

Ta oli jälle üles tõusnud, seisis meeste keskel ja waatas paludes ühe pealt teise peale. Ahastus ja hirm wahtisid ta silmist.

Ka Jaan Behrend nägi ahastust ta silmis ja läks wälja, tuli aga kohe tagasi ja sojistas Peeter Dirksenile Friisi keeles:

„Kas julgeme?“

„Waatafid ilma?“

„Jah, on hull ja sõit saab raske. Aga mina arwan, kui Inge haige on —“

„Sul on õigus, Jaan. Lähme. Ütle sina temale seda.“

Jaan Behrend kõhatas, astus õpetaja Eichstädti ette ja ütles:

„Siis ei aita muud, kui meie sõidame Amrumi.“

„Teie sõidate minu pärast Amrumi? Selle ilmaga?“

Ta uskus waewalt oma kõrwu, kui Jaan talle wastas:

„Muidugi. Inge pärast lähen ma, tahtsin ütelda, õpetaja proua pärast. Peeter Dirksen tuleb kaasa.“

Õpetaja Eichstädt mõttis kõige esiti temast, siis Peeter Dirksenist lõwasti kinni:

„Seda ei unusta ma Teile iall! Aga see ei lähe, selle ilmaga ei saa Teile minna.“

„See olgu meie mure, herra õpetaja. Oleme weel halbemagi ilmaga sõitnud — eks?“

See noogutas ainult pead ja naeratas üleolewalt. Ja Peeter jatkas:

„Kõige parem on, kui keegi Okenimäele lähed ja Amrumi telefoneerib, et tohtriga kokku jaakime.“

„Seda teen ma ise.“

„Ei, herra õpetaja. Teie koht on täna õpetajamajas. On proua Hansen alles seal? — Jah? Noh, siis on kõik korras.“

Heinrich Boyens aga arwas, parem olla, kui õpetaja Bohnjengi toodaks. Sest olla mõimalik, et arstil takistusi on; telefoni teel wastust oodata nad ei mõiwat, see tulla alles kahe või kolme tunni pärast. Ja kuna õpetaja Bohnsen ta pool tohtrit olla, siis olla kindlam, kui tema kohe ka kutsutaks.“

„Ja jah!“ hüüdis Eichstädt rõõmjasti, kuid

silas kohe kartlikult juure: „Tema ei tule. Meri on wäga wihane.“

„Tema ei tule? Oh, siis Te teda ei tunne. Tema on weel hullema ilmaga tulnud, kord isegi üle jääkampade“, ütles Heinrich Boyens. „Aga me ei tohi aega wiita. Mina sõidan Westerooge. Kes tuleb kaasa?“

„Mina!“ ütles Jaan Behrendi poeg.

„Sina?“

Jaan Behrend pani mõlemad käed poja õlale, ja ta hääle kõlas wäga pehmesti, kui ta ütles:

„Ei, poeg, see ei lähe. Sina ja mina, meie mõlemad? Ei, ühest on küll. Gröde kohal mäsjab meri ja kes teab, mis ta teeb. On küllalt, kui üks kaob.“

Heinrich Peterjen ütles, et see õige on, ja lubas ise kaasa minna.

„Ja nüüd teele. Ei ole aega kaotada!“

Keegi ei pannud tähele õpetaja Eichstädti tänu- ja õnnistussõnu, keegi ei hoolinud naisele kofast. Ruttu aeti õlimantel selga, pandi õlikübar pähe, kisti saapajäred üles ja mindi ojakaldale, kus paadid seisid.

Tuul wingus külmalt üle mere ja tuhnis wood kõrgele. Saare kallal walendas wahuft. Mustalt ja raskelt lendasid pilwed taewa all ja walged, hõljuwad kajakad kiffendasid pimedas.

„Saab raske sõit. Aga teele!“

„Weel kord andsid nad üksteisele kätt.“

„Õnnelikku reisi! Tulge terwelt tagasi!“

Kangesti plagisid purjed tuules ja lastusid wastu masti, kuni paadid talda keerisest wälja jõudsid ja pimedusse kadusid.

Ja kuna need neli meest oma kahe paadiga mirisewast, mihijewast, keewast ja keerlewast merest läbi mõitlefid, põlmitas õpetaja Eichstädt kodus ja palus Jumalalt abi ja päästmist oma naisele.

16.

Westerooge õpetaja Bohnsen istus ema jeltis mugawalt soojas toas.

Laual seisis wäike jõulupuud täis lumivalgeid kivilaid. Piibu suits tõusis hõljudes üles ja segines tasafesi pragisewate õrste lõhnaga.

Nemadki ei olnud läinud ööl palju magada saanud. Nüüd tundsid nad rõõmu rahust ja ei hoolinud, kui tuul korstnas kohistas, nii et ajuti ladedemed ahjust lendasid.

„Kui küünlad kustuwad, läheme woodisje. Olen ometi piifut wäsinud. Weel tass kohwi, ja siis magama heita.“

„Ja jah, wäike, wapper õpetajanna, nii on õige. Tead, kui ma nüüd jälle Schleswigi sõidan, tahan walitsuspresidendile ütelda, et ta sulle peab aumärgi saatma. Sest kui sa eile

kohwi ei oleks sooja hoidnud, oleks Westerooge õpetaja haledasti ära külmanud, kui ta Paul Knudi lambaid pidi aitamäe wälja kiskuda. Ei tea ainult, misjuguje aumärgi ma temale mõiks soowitada“.

„Sul peaks häbi olema kui saare õpetajal wana naist nii pilgata“.

„Dhoo!“

Bohnjen kargas püsti, jeadis enda waljusti ema ette, mõttis ta lõuast kinni ja ähwardas sõrmega.

„Mis ütles siis kõrge konfistorium, kui tema õpetajaga niimoodi ümber käiakse?“

„Et palju mõistlikuid wanu naisti ja palju üleannetuid õpetajaid leidub“.

Naerdes läks ta kõõki loogitaldriku järele, kuna peog talle õnnelikult järele waatas, nagu oleks see ta pruut olnud.

Praegu oli ema kohwi tassidesse walanud, kui üks käis.

„Dhoo? Kes siis weel nii hilja tuleb?“

„Wõib olla Inge isa“.

Rad astusid mõlemad kotta ja kohkustid, kui oma ees Heinrich Bohnsi nägid, kel õlimantel seljas.

„Sumala eest, Bohns, mis on sündinud? Tulge ruttu tuppa“.

„Mul ei ole palju aega, on rutt“, ütles Bohns ja astus raskesti lähemale. „Tulen Inge pärast. Ta on raskesti haige ja neil ei ole abi. Jaan Behrend ja Peeter Dirksen läksid Anrumi tohtrit tooma, aga meie ei tea, kas ta tuleb, ja sellepärast —“

Õpetaja Bohnjen ei lastnud teda lõpetada.

„Olen kofe walmis. Ema, otsti mu rohukast wälja. Seni panen riidesse“.

„Ei, ei, ja ei tohi. Selle ilmaga“.

„Ema!“

Õpetaja Bohnjen waatas talle sügawate, waitsete filmadega otsa, ja ema walgejuukseline pea majus longu.

„Jah, Hans, kui sa pead —“

See tuli kuuldawale taha ja aralt.

Sügaw kaastuime wana ema wastu woogas tal siidamest läbi, kui teda nii waitset ja kofkulangenult oma ees nägi.

Õrnasti silitas ta tema pead ja ta hääl wäris, kui ta jõistis:

„See on Inge, kes mind kutsus“.

„Ja jah“, ütles wana proua tagasihoidud nutuga, „mina ei taha sind ka takistada. Sumal laitsku sind!“

Ta wärisewad käed aitasid õlimantlit kinni siduda.

Õhtifelt lõi ta oma õrnad käed poja ümber, silitas ta palgeid ja ütles lõpmatu armastusega: „Mu poeg, ah, mu poeg!“

Bohnjen suudles ta wärisewaid huuli.

„Ela hästi, ema!“

Siis sammusid mehed minema, mäest alla.

Proua Bohnjen waatas neile järele, kuni ta filmad enam midagi ei näinud ja torm kaugelewad sammuhelid katti käristas.

Kui ta jälle tuppa tagasi tuli, jäi ta Kristuje pildi ette, mis poja kirjutuslaua kohal rippus, seisma, pani oma wärisewad käed kofku ja palwetas siidamest:

„Sa armas Õnnistegija, kaitse mu poega. Sa tead ju, et ta ei otsti seda, mis temale kasuks, waid seda, mis sinu oma. Sa tead, et ta teiste pärast wälja mäsawale merele sõidab ja et teda armastus ajab. Ja kui ka Inge talle armastus on, ja tead ju, armas Õnnistegija, et see patt ei ole; sest ta ei himusta ju teda“.

Õnnelikutawal pilgul, kust wälja paistis sügaw walu ja piiritu usk, waatas ta kaua aega ristilöödule. —

Küünal küünla järele kustus puu küljes.

Tuba oli pimedaks jäänud.

Müüd mõttis proua Bohnjen suure rätiku ümber ja läks Inge wanemate juure.

Ta tugew hing andis talle jõudu kõike oma muret unustada. Ta ei mõtelnud enam enese peale, waid ta mõtted wiibisid ainult noore proua wanade wanemate juures. Nagu ei tunneks ta ise mingisugust muret, nii astus ta nende juure ja tööstis neid.

17.

Mehed otstisid kitsast teerada, mis läbi heinamaade merealdale wiis, kus paat seisis.

„Kas ei oleks me pidanud ka Inge isa kaasa wõtma?“ tähendas õpetaja.

„Ei, ei, õpetaja. See ei lähe. Meri on mäsful. Kui tuul üle õõ waitsemaks jääb, tuleb ta homme juba äkki.“

„Ja jah, siis on nii juba parem“.

Heinrich Petersen kuulis nende tuletut ja tõmbas suure purje, mis maha lastud, jälle üles.

„On õpetajal ka soojad riided?“ küsis ta, kui kaldal seisid ja tantsiwasse paati kargasid.

„Aga Petersen, ma tunnen ju merd!“

„Koh, siis teele!“

Nagu metfik traamelhobune, kes kaua aega asjatult ohje raputanud ja nüüd wiimaks lahsti pääsnud, tuhises paat merele.

Õõ oli tuhi ja film.

Lumivalgelt mürisesid lained neile wastu ja walgustasid pimedust.

Möirgades ajas enda meri paadinina ees püsti ja tormas lastudes paati.

Mast paindus nagu raskapiitis ja purjed olid tuult lõhkemiseni täis.

Heinrich Petersen hoidis käega fofpurje-

nööri, õpetaja Pohusen suurpurjendööri küljes; Heinrich Boyens seisis tagapool, surus enda põlvedega vastu sõndepinki ja pidas tüüri.

Keegi ei rääkinud.

Uga walgemini ja kõledamini wingus tuul, tumedamini ja õudnemalt mõirgas woog.

Kottpime õõ. Uga wihm oli üle läinud.

Heledasti jätas läänes Amrumi majaka tuli, ja ka Hörnumi-tuli näitas neile teed.—

„Beame wett wälja ammutama,“ ütles Heinrich Petersen; aga ei leidnud kappi. See oli metsikus tantsus üleparda läinud.

Nüüd kiskus õpetaja Pohusen oma õlikübara peast ja katsus wett sellega wälja ammutada.

„Mäed ja juba midagi Hoogeroogest?“ mõirgas Boyens.

Torm rebis tal sõnad suu äärest; aga teised olid hüllet ometi kuulnud ja piilusid läbi tormi ja lainetewahu ettepoole.

„Ei! Ei muud kui musta merd!“

Edasi tantsis paat. Ta pragises metsikul sõidul.

Nad olid kõik purjed üles tõmmanud, et nii ruttu kui võimalik koju jõuda. Kõll teadsid nad, et nende elu siis kaalul seisis; aga karwis oli jeda teha: painduda või murduda.

Kui nad Gröde kohal olid ja Süderausje siise mühisjaid, ei läinud asi enam. Lained olid jeal lohutawad. Baat wiskus täiesti küljeli, nagu oleks ta tahtnud äkki põhja minna. Kord puuris ta oma nina sügawašje merde, kord ajas ta enda järsku püsti, nii et lained määratult wafardades vastu seinu löid.

„Beame purjesid wähendama!“

Nad teadsid kõik kolm juba mitu minutit, et jeda waja teha oli, aga keegi ei olnud jeda ütelda sõndanud.

Kui Heinrich Boyens jeda nüüd waljusti kriijates hüüdis, istusid kõik kolm filmapilgu üsna waitfelt, käd paadiääresse küündunud.

„Noh, siis lahti!“

Kõwa wäarin käis terwest paadist läbi. Ta rappus ja wärišes nagu wihane, piikjutatud hobu ning kargas siis ninaga tuule poole.

Purjed plagisid ja laskusid; see kõlas nii, nagu oleks kiirtuld antud.

„Suurpuri maha!“

Wesi laskus üle parda.

Põhwini seisid mehed wees.

Wastuliku kiirufega küündusid sõrmed purje ümber, rullisid jeda ja sidusid ta kinni.

„Nii, see seisis! Nüüd esimese masti puri!“

Heinrich Petersen kargas ette.

„Pane ta kinni, Hein!“

Üles ja alla! Siia-sinna pöördjooksul!

Ja paat nii märg ja libe ja kõied nii märjad ning jääkülmad.

„Nöör lahti!“

See puri kärises ja rebis nööri, pragises alla, lendas ja laskus tuules.

Heinrich Petersen kahmas jelle järele mõlema käega.

Süigla wahumoog lähenes, rullus pragised üle paadi, nagu tahaks ta jeda purustada.

Sügawale wajus paat, ja kui ta oma nina jälle tõstis, oli Heinrich Petersen kadunud.

„Boyens! Pööra!“

Nagu pajunahäl kisendas see hüüd tormist läbi. Boyens oli kuffumist näinud.

Baat wiskus küljele.

Tuli uus woog, tõusis äkki püsti nagu must laud ja laskus paati.

Jäšand Jumal — torm!

Kus oli Heinrich Petersen?

Seal! Seal! — Ei, jeal! Ta hoidis ennast weel weepinnal. Nöör lendas üle parda: „Wöta!“

Ja siis seisis ta jälle paadis ja raputas ennast, et koge jälle ette karata ja laskuwa eespurje kinni pidada.

„Misjugune torm! Misjugune ilm!“

Edasi ja edasi läbi tormi ja woogude õõšje. Mis wõis kell olla?

Neil ei olnud aega õlikübarasid lahti teha, et kella waadata. Mistarwis ka? Umbes teadsid nad, kui kaugel nad olid.

Hoogeroogest ei olnud ifka weel midagi näha.

Minult üsna kaugel filmapiiril paistis üks tuli. See oli wõib olla Hewerituli. Näis olewat walge. Siis pidid nad weel enam lääne poole hoidma.

Täna ei tarwitsenud nad karta liiwaluiteid; wett oli küll, ja sellepärast tüürisid nad muretult edasi.

„Kas Hoogeroogest ifka weel midagi ei näe?“

Heinrich Petersen ronis suurpurje alt ette ja piilus wälja. Ei, ta ei näinud weel midagi.

Smelik — nad pidid warsti sinna jõudma.

Uga tuld ei paistnud. Nad teadsid, et Tornimäel Peeter Diršeni kõõgiaknal hele lamp põles. Uga midagi polnud weel näha. Wood olid nii kõrged, et tulekuma ära neelafid.

Äkki mõirgas Petersen: „Maa!“

Ta oli jaare näinud.

Kümme minutit hiljem nägid nad tuld, weel ühe, ja siis terwe hulga tulefid. Kõigis jaare majades olid tuled wälja pandud.

Õpetaja Pohusen kummardas Boyensi poole:

„Lüürime suurde oija, siis jõuame koge kirikumäele!“

Ja siis olid nad kohal.

Baat ei olnud weel kinni, kui õpetaja Pohn-

sen juba maale kargas ja märjas riides ruttu kirikumäe mööda üles jooksis.

Nüüd seisjis ta kajas ja rebis õliriided seljast. Neist ei olnud merel palju kaju olnud, ta oli märg ja juusted kleepijid tal kahwatul otseajisel.

Ruttu kiskus ta toakse lahti.

„Kuidas on lugu Ingega?“

Ta hüüdis seda kofku kogunud waistele, kes kofhudes üles kargasid ja talle otja wahtisid.

Sel filmapilgul astus arst tagaotsast wälja. Ta oli juba tunni aja eest tulnud, hirmjast ilmast ja kohutawast merest hoolimata.

„Teie tulite tõesti, õpetaja Bohnsen? Teie — armas, wapper mees!“

„Kuidas on lugu Ingega — noore prouaga?“ küsis tulija hingetult.

„Rahustage, hädaoht on mööda. Aga kas laps elama jääb, seda ma ei usu.“

„Sumalale tänu!“

Ta ei jõudnud enam, waid pidi istuma.

Arst ja õpetaja Gichstädt saatsid ta woodisse. Aga ta ei saanud magada, waid pikutas ja kuulas tormi ning mõttes ikka jälle: Kui hea, et Inge jõudis wastu panna!

*

Teisel päewal oli ilm wainne.

Kõigis taludes oli kuulnud, et Amrumist arst tulnud. Nüüd tulid kõigile nende meelde ja nad kõik soovisid talwets enesele üldrohtu saada. Wastutulelikult läks arst õpetaja Bohnseni saatel majast majja.

Peeter Dirksen armas, nad peaks kord Sönke Fokerti juure minema; jellele olla neid kõige enam waja, ja tema olla walmis neid sinna saatma.

Wanamees wiibis õigades woodis.

„Ja jah, Peeter, nüüd tuleb lõpp. Nüüd tuleb wiimane sõit.“

Peeter andis talle lootust.

„Ei, jata see, Peeter, pole midagi teha.“ Natuke aja pärast ütles ta: „Ega sa ometi üksi ei tulnud?“

„Õpetaja Bohnsen on siin.“

„Nii, Wexteroogelt?“

„Jah, ja siis weel keegi Amrumist?“

„Kas õpetaja?“

„Ei, arst.“

„Minule ei ole arsti waja. Tahan raha hoida. Aidata ta ometi ei wõi.“

„Kaha ta ei taha.“

„Nii?“

Wanamees nagu ei oleks teda uskunud ja pööris näo seina poole, kui arst ja õpetaja tuppi tulid.

„Noh, Sönke, kuidas käsi käib?“

„Pahasti, õpetaja. Aga arsti ei ole mulle

waja. Surm tuleb muidugi. Ja armse Sumalaga on ka kõik juba korras, seda wõib õpetaja uskuda.“

Arst kummardas ta kohale.

Ei, siin pole midagi teha.

„Kes wiib arsti Amrumi tagasi?“

„Mina, Sönke.“

„See on hea, Peeter. Siis too kohe ka kassa, mis mulle puusärgi jaoks waja. Siis on see käes. Eest kawa aega see enam ei wõta. Ja kui asi ju nii kangel, on emal palju tegemist. Ja tema on ju ka nõrk. Siis uuustatakse kergesti mõni asi ära.“

Waikides seisid kõik woodi ees.

„Nüüd minge. Tahan üksi olla.“

Ja nad lahkusid.

Kui nad pärast lõunat mõlemad üle mere kaju jõudsid, helises jaare kell.

Sönke Fokert oli jurnud.

Ja jurnud oli ka lapsukene, kelle Inge sünnitanud.

18.

Wäike, liig wara ilmaletulnud inimeselaps puhkas nüüd juba mitu nädalat kalmukünka all. Tuul, mis merelt tõusis, jooksis otsekohe sinna ja mängis helmepärjaga, mis lahked lapskäed ristile olid riputanud.

Nii mõnegi päewatunni wiibis Inge jurnuaial, rehitjes ja korraldas kalmu ja katjus ikka jälle külmast mullast mõnda lillekest idanema panna.

Kõõgigt paistis talle haud silma — see ei olnud aknast kaugel.

Tihti nõjatas ta akna ees ja waatas wälja, ja kui wihma sadas, oli tal, nagu peaks ta wälja ruttama ja hauda wee eest kaitsema.

Ta oli weel waitsemaks jäänud kui enne. Oma hinge, oma olemuse — kõik oli ta ihes oma lapsega maha matnud.

„Ja jah, sul on õigus,“ wastas ta mehe manitsustele, „see oli ainult wäike, mitte isegi elumõimuline olemus. Aga —“ ja ta otse kandes seda — „ta oli ometi minu laps! Mis teate teie mehed sellest!“

„Aga Inge, sina kuulud ju ka elawatele.“

„Ujud?“

See kõlas väga kurwalt.

Suuril, wäsinud silmil waatas ta mehele silma.

„Kannata minuga, Karl. Ma ei wõi teistiti. Ja ma ei wõta sult ju midagi, kui oma jurnud last armaстан.“

Ja Karl jättis ta rahule ning lootis tulewiku peale.

Wida enam Inge mõtteid minewikku süwenesid, seda enam süwenes Gichstädt oma usu-teadusje ja raamatutesje, mis talle Friisura wõitlustest ja tormibest jutustasid. Ta tahtis

katjuda sel teel oma koguduse iselaadile lähemale jõuda, ja ei märganud, et ta enesele wale pilbi löi, kuna elawaid kõrwale jättes, jurnud materjali uuris.

Ta kõneles sellest mõnikord Ingega. Õpetaja Bohnseni läbi oli Inge maa ajalugu tundma õppinud ja Eichstädt lootis, et see huwi ta mõtted jurnud lapselt kõrwaldab. Kuid see oli asiatu. Kui Eichstädt abikaasale midagi sellest jutustas, mis ta leidnud, nägi ta oma waluks, et abikaasa teda sugugi ei kuulanud wõi läbi afna wälja lapse kalmule wahtis.

See tegi Eichstädtile raskust. Ametitalitust oli tal wäikeses koguduses nii kui nii wähe, seda enam ihkas ta mõttemahetust. Wana Hanseni-ga ei saanud ta hästi läbi. Ta aimas temas oma waadete ja sihtide wastast, ta tundis ta juurt mõju koguduse peale ja oli tema peale jellepärast tihti wale.

Kahelkordse waluga tundis ta sellepärast, et Ingel temale waimlikult midagi pakkuda ei olnud, et nad mõlemad kumbki oma ette elafid. Waremalt ei olnud ta seda tähele pannud, oli andmisest rõõmu tunnud ja uskunud Inges kõlapinna leidnud olemat, mis kõik ta toonid tagasi andis.

Nüüd oli asi teiseks muutunud ja nüüd märkas ta, et see wastutajamine ainult ta oma mõlete jäljendus oli, kuna tal enesel midagi arida ei olnud wõi ta seda ei annud.

Inge ise ei teadnud sellest midagi, ei mõtelnud selle üle järelegi, waid käis wäikeselt ja täie südamega nagu ennegi ta kõrwal, ainult et ta nüüd kõige enam oma surnud lapse peale mõtles.

Ikka wäikesemaks jäi nende wähe, ja ühe-tooniselts läksid nende päewad.

Õpetaja Eichstädt istus päewad otse raamatute ees ja läks majast wälja ainult pühapäewal kirikusse minnes.

Ohtuti tuli wahetewahel ka ette, et Inge harmooniumi ette istus ja mõne koraali wõi kurwa Friisi laulu mängis. Aga tihti peatas ta mängus, laskis käed sülle wajuada ja toetas pea harmooniumile, sest talle tuli äkki meele, et see patt ta surnud lapse wastu wõiks olla, kui ta mängis ja laulis.

„Kas ja midagi ei tahaks lugeda, Inge?“

„Ei, ma ei taha sinu raamatuid.“

„Wõin ju Hujumist wõi Kielist raamatuid tellida wõi ka õpetaja Bohnsenilt mõned paluda.“

„Ah, kase olla. Ma ei taha lugeda.“

Ja siis istusid nad jälle tundide kaupa wäikeses üksteise kõrwal.

Nii sündis see päew päewa järele.

Kord juhtus õpetaja Inge juure, kui see parajasti kastis oma Friisi riideid wälja wõttis ja hoolikalt silitades lauale pani.

„Mis ja nendega teed?“

„Ei tea, Karl. Aga mulle tuli kord lust neid waadata. Kandsin neid lapseas ja neiu-põlwes.“

„Jah“, ütles Eichstädt, rõõmustades, et Inge jälle maailma asjade wastu huwi tundis, „jah, Inge, tean; kui sind esimest korda nägin, kandsid seda kirjut rätikut ja neid suuri nõbbe.“

„Need on mu wanawanaema asjad. Wõib olla weel wanemad. Nii ripume meie wanade ja armjate asjade küljes.“

Ta tõstis pea üles ja waatas aknast wälja. Ja siis ütles ta äkki tasakesti:

„Meie surnud laps oleks pidanud ka neid asju kandma.“

„Aga Inge“, tähendas Eichstädt tufaselt, „sina teed asja hulluks. Waewalt võib sinu kõrwal weel elada. Muud ja enam ei teagi kui hauda wäljas. Et mina ka elan, ei näi ja teadwat. Ja“, jatkas ta pehmemini, „ka ise-eneje peale ei mõtle ja enam. Kõik on sinu ümber jurnud.“

Inge ei wastanud, waid pakkis asjad sõnatauli jälle kasti ja läks wälja.

Pead wangutades waatas õpetaja talle järele. Ta ei saanud abikaasast enam aru. Kui tihti oli ta püüdnud teda ka uneseisuforrast äratada, aga ta ei leidnud õiget sõna ja loobus teed otfirmast ta siidamesse. Ka see riik näis lulus olemat nagu Jumala riik, mida ta siin saarel oli kawatfenud põhjendada.

Kui õpetaja Eichstädt mõni päew hiljem afna juures seisis ja saarele wahtis, nägi ta oma abikaasa, korr käes, mäest alla minewat. Kuid see ei olnud, mis teda üllatas; sest ta teadis, et Inge ju tihti neil esimestel päikesepäewadel üksikult diisewaid saarenelke otfis. Mis teda imestas, oli ülikond, mis Inge kandis: ta oli suure kirju siidirätiku omast kastist õlale wõtnud, nagu seda kõik saarenaised aripäewil kandsid. Mis see tähendas? Muudu oli ta ju alati limariiete üle headmeelt tunnud, sest saadik kui ta Hoogeroogel wiibis. Ja nüüd äkki see wana Friisi riie?

Kui wäsinult ta käis. Kuidas rätik, mis tal lahtiselt õlal, ta wanaks tegi. Wõi oligi ta wiimastel kuudel nii wanaks jäänud?

Inge jäi wahetewahel seisima, wajuus wäsinult põlwili, noppis mõne lille ja pani korwi.

(Järgneb.)

nr. 17 ja nende wahel loositakse wälja kaubamaja G. Pihlakas & Pojad (Tallinn, Jaani tän. 6) kingitud raamatud:

- 1) Artur Dinter: Patt were wastu. Romaan.
- 2) M. Rampmann: Eesti muinasjutud. Kirjanduslooline lugemik, esimene jagu.
- 3) A. Saal. Mita. Jutustus.
- 4) Annie Besant. Elu mõistatus teosoofia walgulsel. Lahtet ja rohket oswõtmist palub

„Romaani“ talitus, Tallinn,
Niguliste tän. 16, Rõnnetraat 12-53.

Sindmõistatuse nr. 11 seletus.

Kats ija ja tats poega olid wanaisa, ija ja poeg.

Sigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: Erika Lam, Johannes Abermann, A. Aeus, Anton Adamson, A. Abori, R. Ajaata, Woldemar Allik, S. Andrei, Alide Ausmann, Roman Antonoff, A. Anton, Willem Aruküla, Johannes Aber, Magda Bachmann, R. Bauert, Joh. Balder, Helmi Baumann, Hans Bachmann, J. Bergmann, Gustaw Bergert, Oskar Bergert, Maksim Betlem, Gretchen Berggrün, Richard Bibikom, August Binjel, Alma Blockmann, Boris Brandt, Harald Brecher, Egon Brüller, August Bujch, Emdel Delmann, M. Donat, Dh, Martin Eilmann, D. Einborn, Agnes Eller, Hermyn Emeas, Oskar Ernejak, Helmi Felsberg, Leontine Findeisen, A. W. Fridolin, E. Friisch, Ewald Hansen, Oswald Hawel, Rudolf Hani, Hagenbujch, Magda Hamburg, Aug. Heiswald, Aleksander Hellwest, J. Hendrikson, Bernhard Hindrea, Karl Holzmeier, Ed. Karja-Härm, Harald Ilwes, Leonid Iwanow, Joh. Injel, Ed. Jaason, Robert Jakobson, Thekla Jekis, Hilda Jekki, Jaan Jensen, Alma Johanson, Jaan Johanson, Oskar Johannson, Helene Jofua, Aleksander Jõgi, Ewald Kadak, Wol-

demar Kaudelin, August Kalamees, W. Kalberg, Lucie Kasberg, Emil Kalwo, Oskar Karu, Friedrich Kask, Anna Keerd, Herbert Kihlefeldt, August Kiwit, Artur Kitweli, A. Kiirats, Gerda Kipper, Kirotar, Artur Kool, Adolf Kontson, J. Kotjar, Woldemar Klaus, Oskar Krause, Marie Kriimann, J. Klesment, S. Kruk, Wiktor Kressel, Edgar Kruuse, Ida Kull, R. Kuusjäänd, A. Kuusik, Wold. Kvell. J. Laas, Eduard Lagendoff, E. Laurik, E. Leismann, B. Leofe, W. Leofe, Senta Lepmann, Oswald Lepp, leitnant Lepson, M. Lilieberg-Berlin, Ernst Lind, Karl Liwamägi, Aleksander Limberg, J. Lind, Die Lillak, A. Lühakooder, Armas Luige, Anton Matjo, Helene Malsroos, Erna Martin, J. Malt, Ferdinand Majsman, Henno Mandel, Erich Mayer, Hella Melkas, D. Mets, Alice Menning, Hilda Mitnits, Johannes Minn, Karl Morberg, Irma Moode, Emmi Murro, Eduard Männik, Ernst Möllmann, Anni Müller, Ellen Mühling, Joh. Mägge, E. Müürsepp, Hans Naber, Aleks. Nikolai, Paul Milk, S. Nigols, Joosep Noor, S. Noor, Leena Normann, Joh. Nuutow, Elwiine Nõmmig, Harald Nõmmik, Rudolf Ollmann, Woldemar Otop, J. Onno, R. Parfejow, Eduard Pajb,

„Romaani“ talitusele — Tallinn, Niguliste tän. 16.

Sindmõistatuse nr. 14 lahendus on järgmine:

Lahendaja nimi ja täielik aadress: .....

Carl Bajowidit, J. Baltjer, Karl Bakk, Paula Palmbach, Leonhard Pere, Liidia Pebo, Hans Peetmann, Marie Poljanskj, Friedrich Protin, Olga Purte, Ludwig Pöld, Marta Püümann, Amalie Pülberg, Leonhard Raufas, Marie Raja, M. Ratas, J. Raja, Jüri Reinwein, Klaara Rebane, Renata Renjon, Juta Reintam, P. Reilin, Johan Ristikiwi, Wollj Riis, J. Rikand, Rudolf Rojs, Salme Rojensberg, Oskar Rojensbusch, Rudolf. Rojensfeldt, Aleksander Rutnik, S. Räämeti, Daniel Räsja, Elmar Rõimas, Emma Saar, S. Saral, Harald Saar, L. Saborowsky, Alfred Sahkensberg, Edgar Saarmann, A. Sandat, Felix Salme, Ynna Sharp, Juffo Sengbusch, A. Selgeri, A. Simonlatjer, Oskar Simonlatzer, Artur Schild, Heinrich Silber, Anton Soowa, Juuli Sooba, Itn. Heino Stuede, Paul Stunde, Johannes Steinberg, A. Suija, Wladimir Subka, Gustaw Steenmann, J. Säinas, Artur Söderus, Josef Taffis, Herbert Tamberg, Rudolf Tamkäl, John Tammit, Karl J. Tedre, Karl Tetsmann, Erwin Tender, Hilda Tånawots, Amanda Teimann, Rudolf Tehler, Nikolai Temušk, Hilda Tert, Julius Thalbach, Joh. Thalberg, Rosalie Tiffer, P. Tomjon, Richard Tohmer, W. Toode, Bernhard Truu, Johannes Tropp, Eduard Triik, S. Trisberg, Ebba Tulp, Hugo Tulp, Antonie Tuut, Alice Tånawa, Aleksander Tånaw, Wl. Tõnismann, Willem Usler, A. Uuetoa, Oskar Uusmann, Ewald Uustalu, W. Walpe, Ed. Weide, Rudolf Wejsmann, Ed. Weelmann, Rich. Westi, Albert Wiltmann, F. Willemson, Ralf Wiksten, A. Wilpart, Hilda Wildel, S. Woolmann, Siegfried Woormees, Ed. Wörk, Karl Zahn, Siglane.

Tartust: Arnold Anderson, A. Annus, Juajilla Bröder, M. Domberg, Jaan Ego, Aleksander Eller, A. Erich, Marta Falk, J.

Fischer, August Grömeljon, E. Grünfeldt, A. Hanberg, Frieda Hansjon, Erika Haller, Harry Hennoch, Heinrich Holz, Johannes Jõul, Roland Kangro, Karl Karro, Johannes Kaasik, Oly Kivi, Emmy Klausjen, Johan Kõhlap, Amalie Kornel, A. Kommušjaar, Olew Kruus, Karl Kütt, W. Lind, Hans Lillakas, Chr. Luha, Adolf Lütis, Jul. Marran, Leo Martin, Leonhard Malm, Georg Müller, Johannes Mosin, Hugo Mägi, Anton Mühlerberg, A. Müller, Gustaw Neetra, Hindrek Ode, Alide Otti, Albert Otti, Wera Paulmann, E. Pinding, L. Porila, Heinrich Pulga, Wiktor Pukjow, Hedwig Puijat, A. Päärmann, Agnes Rezdold, Anton Soni, Alm. Sulbi, Lydia Talu, Silva Tulff, Ed. Torpatš, J. Unt, Karl Utso, Salme Waßer, L. Walge, Hugo Wichwelin, Magnus Willemjon, Johann Wosmi, Jaan Zeikar.

Pärnuft: Wiktor Adamtau, Gustaw Glück, S. Gustawjon, Juhan Ilwes, K. Johanson, Joh. Kangur, Paul Kangur, S. Kitlaspea, John Kõhjus, Peeter Koot, Lydia Korb, J. Kõlwart, J. Kõstner, Georg Laur, Liise Lindau, Joh. Lõmps, Paul Michelson, Aleksander Riggol, Mihkel Ruff, J. Palk, Aleksander Paara, Herbert Popp, õppurihing „Püüe“, Arnold Peterson, Joh. Siigur, Ksenja Siitam, Herbert Soowik, Ottomar Tammann, Alide Teetšow, Alek. Tomberg, Anna Tõstsi, Helene Udikas, Harald Uttopart.

Walgast: A. Alben, A. Jürjenjon, Alma Jõgewest, Klaudia Kein, Jaan Kuff, Oskar Luik, J. Lõhmus, J. Mast, Linda Pommer, A. Randmann, Emilia Rogenbaum, Salme Tinn, Edgar Tints, „Wiguriwänt“, August Wellner.

Wiljandist: Alide Jürison, S. Koff, Richard Müller, Alfred Naar, Joh. Paas, Joh. Rinaldi, A. Sepp, Paul Toff, M. Weinmann, El-

Entwustage ajakirja

„Romaan“

oma tuttawatele! Saatke tuttawate aadressid proowinumbrite saatmiseks „Romaani“ talitussele!

Tehke seda hindmõistatuse lahenduse saatmisel!

mac Weske, A. Diela, August Sunab, Wolde-
mar Uprus.

Karwast: J. Hoffmann, Marie Ilwes, Jen-
ny Ilwes, Alma Johanson, Aleksander Ka-
banoff, Meta Kalmann, Alef. Kwasnil, S.
Laasberg, Jakob Maas, Robby Mets, Elias
Reisberg, Friedrich Sepling, Ida Tomjon.

Saidest: A. Krasz, Ferdinand Ugabus,
Uffel Oskar, Leonhard Kästas, N. Sint-
mann.

Karefaarest: Juulie Alsmann, Johann
Tomkini, E. Wöeras.

Karwa-Joesuust: J. Berg, Eduard Kaup,
M. Raaglorb.

Kattiskist: Paul Bachmann, Heinrich Gil-
demann, E. Klesment, Alfred Lipp, Kristjan
Luts, Ants Odres, Hugo Keemann, W. Tiits.
Alfred Uus.

Köruust: Edith Bratka, Karl Buschmann,
Joh. Eber, Albert Jagomann, E. Kerstenbeck,
Aleksander Koppel, W. Kornel, Felix Köwa,
Ewald Leinbock, Herman Liping, Oskar Melts,
A. Pallits, Werner Pils, N. Riips, Harald
Saarnitt, J. Traatmann, de R'Dn.

Kaapjalust: Julius Ilwes, A. Limberg,
M. Loismann, Ernst Neumannskraft, Silda
Silt, Arnold Sergio, Ottilie Wessart.

Katwerest: Joh. Kaji, Hilja Kestüll, Alef.
Kurik, Albert Lootus, Joh. Pitea, Elmar Ti-
muss, Aug. Teki, L. Koffen, Kalju Tamjärw,
Sergei Weike, Walentin Weinberg, Elmar
Wenter, M. Sipil.

Keskerist: Hugo Krinal, Theodor Männil-
jon. **Lapalt:** A. Kaji, Edgar Lageda, Selma
Normann, Karl Sieger, Adolf Stalberg. **Nöm-
mel:** Lily Junk, Silda Raha, Karl Müller,
August Boesjild. **Aegwiidust:** August Tohwiril.

Kuwereft: Elli Torpan. **Kudrust:** Jakob
Tamm. **Klawereft:** Helene Wandel. **Kumblast:**
Jenny Pulk. **Katskiwilt:** Bernhard Pärnits,
Elmar Sang. **Kudjast:** Martin Piir. **Kasperest:**
M. Bürger, **Kudrust:** Anton Annus, **Ksnast:**
P. Künnapuu, **Kuwast:** Johannes Kister,
Martin Kütt. **Kserist:** M. Lauri, Tõnis Wiegel.
Kiiru-Keinast: Eduard Weel. **Kolstrest:** Wladi-
mir Sanderkoff, M. Nurl. **Kagerist:** Julius
Kruus. **Keimtalist:** L. Kaji. **Kõhwilt:** S. Bach-
wal, L. Kuiva, Rudolf Lepil, Albert Luts,
Rudolf Poolasse, J. Palkmann. **Jänedalt:** M.
Kuusmann. **Klmjärwelt:** M. Maljup. **Kallist-
test:** J. Päri. **Kadrinast:** Hans Olla, Eduard
Tepper. **Kajaritjast:** Oskar Sill, **Kuigatist:**
Max Unt, **Kabalast:** P. Kõmusaks, **Kuurust:**
Herbert Rütman, J. Tchernowitsch. **Koht-
last:** Rudolf Nurl, Alma Rutoff. **Kolgaft:** Wal-
ter Looström. **Kärdlast:** Marie Lauri, **Kiltist:**
A. Kirik. **Keilast:** E. Kuljus. **Küllmojast:** Mai-

mu Kaspar. **Kilingi-Nõmmest:** S. Kaitan,
Johannes Lensment, Jaan Tammi. **Koselt:**
Gustav Jakobson, Joh. Lorentson. **Kährist:**
Alfred Waino. **Krüüdnerist:** N. Wosmi, Jo-
hannes Willer. **Kanapääst:** N. Ubel. **Koobist:**
Aug. Mlik. **Kaewowallast:** Woldemar Abram.
Lehtjast: Hilja-Aino, Agnes Pintsenberg, Jaan
Wöölmann. **Kaiuselt:** Joh. Helm, Liidy Laur.
Kaatreft: A. Jänes, **Kellest:** Jakobson. **Küga-
nufelt:** Julius Koort. **Kaiffaarest:** Emilie Ko-
jenfranius. **Kaurast:** Jaan Palko, Clarissa
Palko. **Kallast:** Meinhard Treilmann, **Mas-
lust:** Jakob Tittmann. **Muhust:** Iwan Keinast,
W. Kõwamees. **Mäetaguselt:** Martin Kentel.
Muustweest: Erna Linde. **Mägistest:** Peeter Il-
wes. **Mõisaküllast:** Anna Kariist, Nikolai Päs-
mel. **Nõmküllast:** J. Kuusmann. **Ohtrest:** Aug.
Adermann. **Pufast:** Arnold Kompus, J. Pabs-
tel, Maniwalde Trees. **Püüfist:** A. Wästrik.
Põitkamaalt: Joh. Kont, A. Päril, Oswald
Toming, Carl Wares. **Paluperast:** Joh. Mets.
Peedost: Amanda Põlendil. **Pallasfaarest:** Os-
kar Portom. **Põlwast:** Pauline Plaado, **Pahk-
last:** Helene Ederus. **Koelast:** Aleksander Ko-
senberg. **Kiisiperest:** Theodor Sketschus, Ri-
chard Wiroja. **Kistilt:** Joh. Milber. **Kutikwe-
rest:** Arnold Martins. **Sõndalt:** Aja Jie,
Ernst Kanariist, Hedwig Willemson. **Sindist:**
Linda Kirjchbaum, Betty Kull, E. Püll, Joh.
Stamann, E. W. **Suuropist:** M. Kullama.
Suure-Jaanist: Joh. Kanderpa, Martin Tõ-
nisjon. **Tuhalaanest:** Jaan Padernik. **Torist:**
Karl Kosmann, Andres Toht, Mihkel Kost, A.
Kirjamägi. **Tõrwast:** Jüri Soff, Emilie Sa-
lom. **Türi-Mitult:** Alide Mitt, Ernestin
Schleicher. **Tudolinnast:** Paul Maasil. **Taaltist:**
Martin Murro. **Tuhalaanest:** J. Mehil, **Tõr-
gust:** Albert Marist. **Tammistest:** Olga Jan-
son. **Tõstamalt:** Joh. Jtter, **Tamjalust:** Joh.
Wlaubrit. **Wõru wallast:** Senni Käs. **Wõh-
mast:** E. N. Riif. **Wõfult:** P. Mustonen. **W-
Maarjast:** J. Läll. **Wiru-Jakobist:** Albert Mee-
rits. **Walgutalt:** Alef. Kala. **Waldbhoffist:** Em-
my Kangur. **Wafalemast:** Alf. Wares. **Wast-
selinast:** Leonhard Jaska. **Waimarast:** Polly
Eitelmann. **Sijust:** Anton Polikarpus, Parfe-
ni Walgemäe.

Digete jeketuste jaatjate wabel toimepandub
loosimisel mõistid järgmisel lahendajal:

1. XIX. aastajada — Armas Luiga, Tallinn,
W. Pärnu maanteel nr. 17, krt. 8.
2. Patt mere wastu. — Joh. Pitea, Katwere,
Pikk tän. nr. 27.
3. Elu mõistatus. — J. Kuusmann, Nõmkü-
la, Umbla laudu.

„Romaani“ talitus.

Kui wesi auruks

peab muutuma, siis tuleb teda kuumutada 100 kraadini. Üheksakümnest kraadist on wähe, ka üheksakümnest-üheksast — nimelt sada kraadi on waja. Wesi peab keema, kui tahetakse auru saada, mis paneks masina tööle ja rongi liikuma. Wesi, mis mitte ei kee, leige wesi, ei tee midagi.

On palju inimesi, kes püüawad oma elu raudteerongi käima panna leige weega, wõi weega, mis „peaaegu“ keeb — ja siis imestawad, miks rong liikuma ei hakka. Nad katsuwad masinahoowa liikuma panna üheksakümne wõi üheksakümne-üheksa kraadiga, ja ei saa aru, miks masin ei liigu.

Kui inimene leige on töös, siis ei wõi lugu teisiti olla kui masina juures, kus wesi katlas leige on. Wõimata on ju uskuda, et sa miski suurt ilmas korda wõid saata, kui sa mitte täie hingega ja kogu jõuga töös ei wiitsi olla.

See olgu „Romaani“ lugejale selgituseks, miks „Romaani“ käsi paremini käib, kui mingi teisel wõistlejal.

Kes tutwuneda tahab kawakindlale alusele rajatud ajakirjaga, nõutagu omale ajakirja „Romaan“ numbrid. Tellige ka tuttawatele maksuta prowinumber.